

RESTITUTIO

ORGANIZAREA ȘI CONȚINUTUL PRIMEI EXPOZIȚII PERMANENTE A COLECȚIEI SOCIETĂȚII DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE A COMITATULUI BIHOR ȘI A ORAȘULUI ORADEA, RESPECTIV A COLECȚIEI DE ARTĂ RELIGIOASĂ ȘI LAICĂ A EPISCOPULUI DE RIT LATIN DE ORADEA, IPOLYI (STUMMER) ARNOLD

Text tradus și comentat de Vasile SARCA*

THE ORGANIZATION AND THE CONTENT OF THE FIRST PERMANENT EXHIBITION BELONGING TO THE COLLECTION OF THE ARCHEOLOGY AND HISTORY SOCIETY OF BIIHOR COUNTY AND THE TOWN OF ORADEA, AS WELL AS TO THE RELIGIOUS AND SECULAR COLLECTION OF THE LATIN RITE BISHOP OF ORADEA, IPOLYI STUMMER

ARNOLD
ABSTRACT

The text below comprises the content, translated from Hungarian into Romanian and a comment to two of the materials drafted and signed by Gyula Némethy, in 1896, that were used at that time as "Guides", in the new at that time Museum of the Archeology and History Association of the County Bihor and of the City of Oradea. The texts are important till present day because they records partially the content of the Collection held by the Bishop Arnold Ipolyi during the period this collection was in Oradea (1889-1919).

Keywords: The Ipolyi Collection - The Archeology and History Association – Oradea

Consecvenți cu noi înșine și cu scopul enunțat în numărul trecut al anuarului de față, continuăm traducerea și publicarea de texte privind istoricul muzeului orădean, atât ca și *conținut* (colecție, expoziție, societate cultural – artistică), cât și din punctul de vedere a *cadrelor* instituțional de funcționare (clădire muzeală, spații anexe subordonate).

Este de prisos a mai repeta, fie și una dintre multele definiții date istoriei ca și știință. În contextul realităților înconjurătoare acestea au eșuat de cele mai multe ori. Rămâne constant însă, idealul urmărit: aflarea, restabilirea și restituirea, pe cât posibil, a adevărului istoric.

Într-o lume a ideilor, paradoxal, șansa de a eșua este mai mare decât într-una materială, a obiectelor, a pieselor vechi, a colecțiilor. Este necesar a le face să „vorbească”, să redea realitatea și nu ceea ce, eventual, s-ar dori ca ele să spună.

---

*Muzeul Țării Crișurilor Oradea, puu_sarca@yahoo.com

Situația devine și mai complexă atunci când, în unul și același spațiu geografic și cultural, diferitele straturi de civilizație se succed, dar se și întrepătrund. Cel ce își propune să supună unui interogatoriu trecutul se înhamă la o grea povară. Cu de la sine putere trecutul nu va vorbi. Vor trebui cunoscute și aplicate diversele sale limbaje de comunicare, se vor confrunta permanent și corobora rezultatele și răspunsurile obținute. Ar fi o greșeală fatală ca trecutul să fie analizat prin prisma judecăților de azi, după cum tot o neghiobie ar fi să subordonezi același trecut unor interese efemere de moment.

O realitate în ce privește trecutul orașului Oradea și prin extensie întreaga Țară a Crișurilor și nu numai ea, este că aici s-au succedat, de-a lungul timpurilor, mai multe straturi de civilizație și cultură. Purtătorii celor mai vechi dintre acestea nu mai există. Mulți dintre ei nu-și mai găsesc nici corespondenți în momentul de față, în timp ce urmașii altora, mai noi, dăinuie și azi. Ne numărăm printre ei. Întreaga moștenire culturală, civilizația locului, nu aparține în exclusivitate numai uneia, nici câtorva, ci ea aparține tuturor. Tocmai din această cauză este imperios necesar de a găsi mijloacele cele mai adecvate de comunicare. Și acestea nu sunt puține. Pentru specia umană, de o lungă perioadă de timp, cel mai important mijloc a devenit limba, limbajul. În consecință, cercetătorul ideal, dacă există, în persoana omului de muzeu, a arheologului sau a cercetătorului în arhive, ar trebui să cunoască întreg limbajul și limbile în succesiunea lor: latina (implicit și cea medievală), germană, maghiară și română. Istoricii noștri transilvăneni din perioada interbelică le-au stăpânit și s-au dovedit a fi printre cei mai buni. Azi, când bogăția de informații a crescut, când cantitatea stocată nu mai poate fi apanajul unei singure persoane, ar fi salutară o colaborare strânsă între diferiții specialiști în materie.

De felul în care ajungem să ne cunoaștem trecutul, de cum îl apreciem în prezent, depinde în mare parte viitorul, nu numai al unora dintre noi, ci al tuturor. Istoria nu cântărește cu jumătăți de măsură. Meschinăriile individualiste și scoaterea castanelor din foc cu mâna altuia, în propriul interes, într-un final, nu a avut nicicând sorți de izbândă.

În pofida optimismului afișat cu un an în urmă, prezentul s-a dovedit a fi mult mai crud. Omenirea este supusă în permanență la nenumărate cataclisme naturale, dar și sociale, în egală măsură. Experimentul realizării unei lumi globalizate scârție. Acest experiment durează de mult și scârție tot de atunci. Una din cauze pare a rezida în faptul că unele dintre culturi, civilizații nu doresc să fie sau nu pot fi compatibile cu altele, prin faptul că purtătorii de azi ai multora dintre ele nu se cunosc între ei și ce este mai rău, că nici nu vor să se cunoască și nici să se accepte. Și analiza ar putea continua.

Dorim să credem că gestul pe care ni l-am propus, acela de a face cunoscut și accesibil un segment de civilizație și cultură dintr-un trecut comun, printr-o traducere sinceră, corectă, reală și veridică, pe cât posibil nu este inutil. Venind dinspre una dintre părți, în interesul – ar spune unii – celeilalte, ne erijăm în *avocatul diavolului*. Preferăm

să rămânem la ideile înțelepților noștri înaintași, anume că: „*Una testimonia nulla testimonia*” / „*O singură mărturie nu este o mărturie*” și îndemnăm la: „*Audiatur et altera pars*” / „*Ascultă și partea cealaltă*”.

Rubrica *Restituiri* rămâne deschisă și pe mai departe și altor doritori de colaborare, traducători atât din propria limbă în limba celuilalt, ori a celorlalți, cât și invers, ultimul dintre cazuri imprimând – poate, - mai multă sinceritate gestului.

Se impun, de la bun început, câteva precizări legate atât de textele traduse, în cauză, cât și de conținutul acestora. O parte din precizări preced traducerea considerând că este necesară o conturare succintă a cadrului istoric care a făcut posibilă la Oradea înființarea unei societăți de arheologie și istorie, constituirea unei colecții cu caracter istoric și artistic în cadrul societății amintite, urmată de sosirea în oraș a colecției de artă ecleziastică și laică a episcopului Arnold (Stummer) Ipolyi precum și de testamentul acestuia, privind colecția, construirea și inaugurarea unui muzeu orădean într-o clădire proprie.

O altă categorie de precizări vor succeda textele traduse, având drept scop clarificarea unor probleme legate de colecții, cu precădere Colecția Ipolyi, de mărimea ei, de prezentarea acesteia, de conținutul ei și nu în ultimă instanță de valoarea pieselor expuse.

Condițiile istorice ale înființării unei societăți de arheologie și istorie și a edificării unei clădiri muzeale care să o adăpostească și să o deservească au devenit posibile și necesare la mijlocul secolului al XIX –lea, ca urmare al revoluțiilor de la 1848 – 1849 din Imperiul habsburgic și a ideilor de factură modernă emane de către acestea. Ridicarea Ungariei, în cadrul Imperiului multinațional, la rang de coparticipantă la dirijarea destinului statului bicefal și de beneficiară a avantajelor ce au decurs din aceasta, a avut drept consecință accentuarea conștiinței naționale la toate popoarele aflate în componența statului. Procesul cunoaște un dublu demers, unul venind de jos, de la frunzașii naționalităților, dictat de dorința de emancipare și afirmare a conștiințelor naționale, ca mijloc în lupta pentru afirmare. Celălalt, pornea de sus, de la autorități, având și un puternic și nedisimulat caracter propagandistic în scopul efectuării unui control cât mai eficient asupra minorităților. Este cazul Ungariei, după 1867, în cadrul Imperiului dualist, care avea mari speranțe de dominație în ce privesc unele din fostele provincii istorice, Transilvania și spațiul limitrof (Partium) inclusiv.

Cu referire directă la Oradea, este de menționat faptul că, în anul 1871 se inițiază, la nivelul comitatului Bihor, o mișcare de înființare a unei societăți de istorie și arheologie. S-a constituit o comisie care, a polarizat în jurul său elitele județului, 124 la număr, astfel că, la 28 august 1872, ia ființă Societatea de Arheologie și Istorie a Comitatului Bihor. Activitatea teoretică a societății era însoțită și de una practică, de achiziționare, depozitare, conservare și valorificare prin expoziții locale, participări la expoziții externe și publicări de lucrări de specialitate în anulare proprii¹. Prima sală

¹ József Biró, *A múzeum története / Istoria muzeului*, în „Bihor – Biharmegye, Oradea – Nagyvárad

expozițională de muzeu a fost pusă la dispoziție de către Prefectură. În scurt timp spațiul acesta s-a dovedit a fi neîncăpător, cu toate că între timp i se concesionase noi spații², instituția muzeală intră în declin începând cu anul 1878. Prefectura îi retrage spațiile concesionate. Din compasiune pentru arheologi, Societatea Economică a Comitatului le cedează acestora un loc de depozitare, al doilea spațiu muzeal, ca ordine, constând dintr-o clădire aflată la periferia orașului, cunoscută și sub numele „Grădina cu fragi / duzi” (?). Aici Societatea și muzeul lăncezesc vreme de șase ani în condiții financiare austere, fără posibilitatea de a-și expune colecțiile în fața publicului. Indiferența glacială față de Societate și Muzeu este spartă de către renumitul canonic și arheolog Ferenc Flóris Rómer (1815-1889), ales în funcția de președinte titular al Societății, care imprimă o nouă turnură situației, revigorând viața muzeală.

Se închiriază, în centrul orașului, de această dată două încăperi elegante în casa Ferenc Tóth – aceasta fiind a treia locație a instituției muzeale orădene – unde a fost organizată „o strălucitoare expoziție”³.

În acest timp, în anul 1886 sosește la Oradea, venind de la Banska Bystrica (azi în Slovacia), spre a ocupa scaunul episcopal, canonicul Arnold Stummer Ipolyi (1823 -1886), celebru deja pentru colecția sa de artă ecleziastică, mare specialist al istoriei artelor, dar și a altor domenii⁴. Simțindu-și sfârșitul aproape, lucru de altfel întâmplat după doar 5 luni, la finele anului 1886, Ipolyi își redactase testamentul, încă în 1885, pe timpul episcopatului de la Banska, lăsând moștenire întreaga sa colecție celui oraș care va construi o clădire muzeală, care să o adăpostească⁵.

În scurt timp și spațiul expozițional din strada Apăca s-a dovedit a fi neîncăpător. Acestui neajuns i se mai adaugă și un altul, mărimea chiriei care absorbea aproape întreg venitul instituției.

Era imperios necesară o clădire, proprie de această dată, mult mai impunătoare și încăpătoare care să servească drept sediu pentru societate și drept spațiu expozițional pentru colecții.

kultúrtörténet és őregdiákjainak emlékkönyve / Istoria culturală a județului Bihor și a orașului Oradea și albumul vechilor absolvenți de liceu”, Oradea, Editura Tipografiei Adolf Sonnetfeld, 1933 – 1937, p. 204 – 208; în traducere în limba română de Vasile Sarca, *Un text semnat de József Biró, cu privire la Istoria Muzeului orădean și a „Societății de Arheologie și Istorie a județului / comitatului Bihor și a orașului Oradea”*, în „Biharea”, an XXXI / XXXIII, Oradea, 2009, p. 355-363

² *Ibidem*, p. 354-355

³ Casa Ferenc Tóth, situată pe strada Apăca, pe atunci (azi Moscovei), demolată între timp și neidentificabilă conform unor informații; conform altora, identificată, vezi Attila Lakatos – Bala, *A Biharvármegyei és Nagyvárad Régészeti és Történelmi Egyet jegyzőkönyvei / Procesele verbale ale Societății de Arheologie și Istorie a comitatului Bihor și orașului Oradea*, în „Miscellanea Historica Varadinensia I. Studii asupra perioadei moderne a orașului Oradea”, Oradea, Editura Partium, p. 206

⁴ Dr. Pál Cséfalvay, *Ipolyi Arnold, A múgyűjtő / Arnold Ipolyi, colecționarul*, în „Nagyvárad tudós püspökei / Episcopii savații ai orașului Oradea”, în *Caielele Partium nr. 25*, Oradea, 2003, p. 67 - 80

⁵ Dr. Pál Cséfalvay, *Ipolyi Arnold, A múgyűjtő / Arnold Ipolyi, colecționarul*, în „Ipolyi Arnold, Emlékkönyv / Carte de amintiri despre Ipolyi Arnold”, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la trecerea în neființă, Budapesta, Editura Apostoli Szentszék, 1989, p. 93 - 152

În decembrie 1888, într-o adunare a societății, se ia decizia de a solicita de la autoritățile orașului un teren adecvat pentru construirea unei clădiri muzeale. În acest sens se constituie și un comitet.

Cererea înaintată primăriei orașului, în vederea obținerii unui teren, a fost respinsă. Atunci, conducerea muzeului s-a orientat spre unul din potenții locului, contele Kálmán Tisza, reprezentant al comitatului în parlamentul de la Budapesta și mai apoi prim ministru al Ungariei care, însă, nici el nu a răspuns favorabil acestui demers al urbei. Și parcă toate acestea nu ar fi fost de ajuns, tot acum moare și Flóris Rómer, marele animator al vieții muzeale orădene. Comitetul de sprijinire a cauzei se adresează Diecezei romano-catolice, cu rugămintea ca aceasta să doneze un teren corespunzător, pe care să se construiască un muzeu. Episcopul romano-catolic al diecezei Oradea, Lőrincz Schlauch, după ce în prealabil nu agrease ideea unui muzeu creștin la Oradea, revine la sentimente mai bune și oferă societății un imobil, în calitate de persoană fizică, *“în proprietate veșnică și neînstrăinabilă”*, terenul din strada Muzeului nr. 2 de mai târziu. Imobilul acesta este transcris în proprietatea societății. După aceasta, următoarea problemă arzătoare devine cea a colectării banilor necesari cheltuielilor legate de construcție. Se inițiază un concurs la care participă arhitecții de seamă ai orașului. Câștigător a ieșit proiectul ce purta motto-ul „Ipolyi”, întocmit de arhitectul orădean Kálmán Rimanóczy - senior. Colecta în bani decurge în condiții optime: suveranul Franz Iosif I însuși renunță la dividendele ce îi reveneau din valoarea colecției (peste 5300 de florini), episcopul de rit latin donează 1000 de florini, iar cel greco-catolic, Mihai Pavel, contribuie cu 500 de florini. La jumătatea lunii octombrie 1894 se perfectează contractul cu arhitectul Kálmán Rimanóczy. Un an mai târziu, la începutul lunii noiembrie 1895 se finalizează lucrările la noua clădire muzeală. Aceasta a fost până în anul 1970, din păcate, prima și ultima clădire proprie a instituției muzeale în calitatea sa de persoană juridică. Toate celelalte clădiri, anterior și posterior, au avut doar calitatea de locații. În cursul primăverii anului 1896, sunt transferate în noua clădire ambele colecții, atât cea a societății muzeale cât și Colecția Ipolyi. 9 săli ale clădirii se transformă în spații muzeale ale unei expoziții permanente.

Cu mare fast și entuziasm, la 27 iunie 1896, Muzeul Societății de Arheologie și Istorie a comitatului Bihor și al orașului Oradea își deschide porțile în fața marelui public (vezi anexa, foto nr. 1).

În mod firesc se pune întrebarea, ce putea viziona acesta acolo, la acea dată? Răspunsul rezidă, înainte de toate, în conținutul a două consemnări, tipărituri, redactate la data inaugurării, aparținând lui Dr. Gyula Némethy și intitulate, primul: „Scurt periplu prin clădirea muzeului” și al doilea „Colecția Ipolyi (B)”⁶.

⁶ Gyula Némethy = tânăr custode al colecției Ipolyi, la acea dată, a Muzeului Asociației de Arheologie și Istorie a Comitatului Bihor și a orașului Oradea, a întocmit, împreună cu Gyula Középeşy, primul ghid al Muzeului alături de o **călăuză a expoziției**, tradusă în textele de mai jos; Gyula Némethy,

Menționăm că cel de al doilea material, cu un conținut aproape identic, a servit la editarea unui *Ghid / Călăuză prin Muzeul Societății de Arheologie și Istorie a comitatului Bihor și a orașului Oradea* (I Colecția proprie a societății; II Colecția Ipolyi), cu alte cuvinte, celui de- al treilea material tipărit, un ghid, după cum arată și titlul, însă un ghid destul de greu utilizabil, în schimb s-a dovedit un inventar aproximativ exact al Colecției Ipolyi, al segmentul său orădean. Despre acest din urmă îndreptar, același exeget susține: „*Până în momentul de față acesta rămâne singurul sprijin în ce privește mărirea colecției*”⁷.

Al doilea material întocmit de Gyula Némethy, la care se adaugă și cel de al treilea, *Ghidul / Călăuza*, redactat după el, au un caracter telegrafic, consemnarea lucrărilor, a exponatelor făcându-se succint, laconic, în succesiunea etalării obiectelor în cele nouă săli. Presupunem că numerele care preced denumirea obiectelor expuse și consemnate, au constituit și *numerele de inventar*, care au fost șterse după ce Colecția a plecat din Oradea, în anul 1919, la Budapesta și mai apoi la Strigoni. În antiteză cu acest *Ghid / Călăuză*, care face obiectul celei de a doua tipărituri, la care se adaugă și cea de a treia, prima consemnare, cea intitulată *Scurt periplu prin clădirea muzeului*, ar putea fi cea mai indicată spre a servi drept *ghid* pentru vizitatori, fiind concepută și redactată în acest scop.

În cele ce urmează, redăm mai jos, în traducere, conținutul celor două texte din volumul „Cartea de amintiri”, urmând ca în continuarea acestora să se mai consemneze alte câteva considerații asupra conținutului Colecției Ipolyi.

SCURT PERIPLU PRIN CLĂDIREA MUZEULUI

Autor Dr. Gyula Némethy

Muzeul deschis azi este un factor de cultură mult prea important în orașul și provincia noastră, a cărui descriere detaliată nu o putem neglija, nici ca atenționare pentru acei care încă nu l-au văzut și nici pentru cei care l-au văzut deja.

Clădirea noului muzeu care, se ridică pe locul vechii grădini a parcului episcopal, la marginea drumului, numit de acum strada Muzeului, este creația deosebit de reușită a arhitectului Kálmán Rimanóczy. A fost construită în stil italian modern, decorată cu coloane și piloni în manieră toscană și încoronată cu o uriașă cupolă. Intrarea în holul din față are loc printr-un portal exterior, cu coloane, pe cinci trepte, a cărui descriere o lăsăm la sfârșitul acestei comunicări în care, acest spațiu ocupă locul penultim în

op.cit., p. 204 – 208; Vasile Sarca, *op.cit.*, p. 351 – 373; János Karácsonyi, coordonator, „*Emlékkönyv a Biharvármegyei és Nagyváradai Régészeti és Történelmi Egylet múzeum - épületének s a benne levő kettős gyűjteménynek megnyitójának tiszteletére* / Cartea de amintiri a Societății de Arheologie și Istorie a comitatului Bihor și a orașului Oradea”, Oradea, Editura Szent László – Societate pe acțiuni, 1896, p. 32 – 36 și 47 - 54

⁷ Dr. Pál Cséfalvay, *op. cit.* p. 98

cadrul turului clădirii.

Din intrarea principală, imediat, virăm spre dreapta, pentru a viziona, mai întâi, *colecția proprie a societății*. În *prima sală*, deasupra colecției stă scris cu litere majuscule: "*Colecția Societății de arheologie și istorie a comitatului Bihor și orașului Oradea, sala I-a*". În afara de câteva piese în relief și statui, busturi în gips, în prima sală se găsesc *arhivele familiilor Baranyi și Fráter*. *biblioteca pentru copii* preșcolari ai societății, precum și o parte a bogatei *colecții de medalii*. *Sala a II-a*, este destinată cu precădere perioadei preistorice. Într-un dulap uriaș cu sticlă galbenă, se succed: *resturi de oase de cal, bou, mistreț, urs, mamut și elefant, unelte confecționate din coarne de cerb, ceramică din epoca primitivă, vase din lut și din bronz, topoare din piatră și alte obiecte*. Urmează apoi, *obiecte din epoca romană și perioada migrațiilor*, unele din ele numai în copii / mulaje din gips. Peretele dinspre ferestre, în mare parte, este consacrat regretatului *Flóris Rómer*, unul dintre cei mai însuflețiți susținători ai societății. Pot fi văzute aici: un reușit *portret (desenat n. tr.)* în cretă, *diplome de onoare*, un splendid *pahar de argint*, pe care, în calitate de dascăl, l-a primit de la discipolii săi. *A III-a sală* conține în mare parte *obiecte vechi / antichități* vizând trecutul istoric al orașului Oradea, majoritatea datând din secolele al XVI - XVII-lea: *ceasuri / orologii, produse manufacturiere de mici dimensiuni, piese de majolică, pahare din argint, broderii vechi din mătase și veșminte de damă și militare*⁸. O atenție deosebită merită acordată unuia din dulapurile care conțin: *diplome scrise și pictate pe pergament, înscrisuri de breslă și cărți de rugăciune*. Interesante sunt și *colecțiile de bancnote / emisiuni bancare, colecția de arme*, și în final *colecția de medalii*, ce pot fi văzute în sala ornată cu două drapele împodobite și cu cinci *tablouri splendide în ulei; portrete ale regilor (Ungariei și împărați ai Sfântului Imperiu Roman de națiune germană n. tr.)*: Francisc de Lotharingia, Maria Terezia, Leopold al II-lea, Iosif, Ferdinand al V-lea, toate cinci, donații ale nobilei doamne B. Papp. Pe noi, pe orădeni, cel mai mult ne interesează cele câteva *gravuri vechi* care evocă, în fața ochilor noștri, Oradea de dinaintea dominației turcești / otomane.

Părăsim acum *colecția societății*, organizată de către Gyula Középeșsy, întrucât următoarea sală, cea de colț (a patra din muzeu și întâia a Colecției *Ipolyi* n. tr.), ..., a Colecției *Ipolyi*, sistematizată de autorul rândurilor de față. Deasupra ușii, peretele este decorat cu un portret în ulei al regretatului episcop savant (vezi anexa, foto 2, asemănătoare cu cea la care se referă textul), datând din timpul canonatului său la Eger / Agria; operă a pictorului Mihály Kovács⁹. Fastuoasa colecție o succede pe cea a societății care este bogată, cu precădere, în obiecte datând din perioada preistorică, în timp ce *colecția Ipolyi* evidențiază demersul culturii creștine. *Prima sală* conține, ce e

⁸ *Majolică* (it *majolica*; fr. *majolique*, *maiolique*) = faianță, obiect de faianță din epoca Renașterii italiene, variantă: *maiolică*, apud***, *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 555

⁹ Mihály Kovács, pictor maghiar neidentificat de noi

drept și o restrânsă colecție de *piese preistorice și romane*, mai mult, chiar și unele *piese din marmură*, cu toate acestea, obiectele din sala amintită, reprezintă *arta și cultura romanică* și cea a *perioadei vârfului de arc (a goticului n. tr.)*¹⁰.

Arta orfevrăriei este reprezentată aici, majoritar, prin copii în gips, însă, cu atât mai valoroase sunt *picturile / tablourile*, parțial de factură *bizantină*, parțial produse ale *picturii italiene* din secolele al XIV - XV-lea (asemănătoare cu cel din anexă, foto nr.4) . Partea superioară a peretelui este acoperită cu *covoare de rugăciune turcești* și *alte tipuri de covoare* (asemănătoare celui din anexă, foto nr. 6), mai mult, alte două *gobelinuri* decorează spațiul de deasupra dulapului din sticlă și în final, un loc disponibil s-a găsit aici și pentru câteva *broderii țărănești* din comitatul Zolyom (Ungaria)¹¹.

Cea de a *II-a sală* (cea în prelungire, a *V-a muzeală* și a *doua a Colecției Ipolyi n. tr.*) este destinată *picturii din secolul al XV-lea*, pe un perete, iar celălalt, *sculpturii* datând din același secol, mai mult, două *gobelinuri* sunt prezentate în toată splendoarea lor, unul înfățișând o magnifică *Calvarie*, rămasă integră și bogat colorată, iar celălalt, după cum arată și inscripția cu caractere gotice din conținut, o: „*trinitas omnia vincit...*”, un *Triumf al Sfintei Treimi*, într-o lume creștinată prin mijlocirea apostolilor și evangheliștilor¹². Această sală este cea mai armonioasă, iar în ochii specialistului, indubitabil, prezintă un deosebit interes.

Cea de a *III-a sală* (a *Colecției Ipolyi* și a *VI-a muzeală n. tr.*) adăpostește câteva lucrări demne de luat în seamă din *perioada Renașterii plenare*. Dintre *tablourile școlii italiene* se remarcă *Bernardino Luini*, discipol a lui Leonardo da Vinci, cu un tablou superb, grațios, sensibil și plin de intimitate, intitulat *Botezul lui Christos*; splendida *Sfânta Familie* a lui *Passarotti* și *Adorația păstorilor* a lui *Jacopo Bassano*¹³. Dintre pictorii germani ai secolului al XV-lea, ne mândrim cu nume nu mai puțin celebre, precum *Lucas Cranach* ,care ar face cinste și unei galerii de artă mai mari. Însă mult mai impresionantă rămâne lucrarea plină de sentiment și sensibilitate, *Ecce Homo*, a marelui artist *Martin Schaffner din Ulm*, și cele două *Madone* ingenuie ale lui *Franz Fromm*¹⁴. Această sală de colț, în care sunt așezate, indubitabil, cele mai valoroase lucrări ale vechii picturi, împrumută un caracter artistic distinctiv și prin expunerea

¹⁰*Vârf de arc*, stil, manieră - modalitate de a denumi în text *stilul gotic*

¹¹*Goblen, gobelin (fr)*:- tapiserie, denumită astfel după produsele manufacturii Gobelins din Franța, apud *** , *Mic dicționar enciclopedic*. p. 417

¹²*Calvariu (lat. calvarium)* = în cultul romano-catolic se referă la cele 14 stații ale patimilor lui Christos din ziua crucificării; în cadrul aceleiași rit, termenul se mai referă și la edificiile arhitecturale care evocă aceleași patimi , apud, DEX online;

¹³*Bernardino Luini* (1480-1532), pictor italian renescentist, apud *** , *Enciclopedia picturii italiene*, Editura Meridiană, București, 1974, p. 130; aceeași sursă s-a utilizat și pentru restul pictorilor italieni, precum și Wikipedia; *Bartolomeo Passarotti* (1529-1592), pictor italian bolognez, renescentist, practică cu precădere arta devoțională; *Jacopo Bassano* zis și *Jacopo da Ponte*, (1510-1592), pictor italian venețian, renescentist

¹⁴*Lucas Cranach*, numit și *Cranach cel Bătrân* (1472-1553), pictor și gravor german, autor de tablouri cu teme religioase (a fost adept al reformei) și mitologice, dă importanță peisajului, elementelor din viața cotidiană, face trecerea de la gotic la Renaștere, apud Colectiv, *Mic dicționar enciclopedic*, p. 1176; *Martin Schaffner din Ulm*, (?1478-1549?), pictor german renescentist; *Franz Fromm*, (?-?), pictor neidentificat de noi

unor opere de artă precum: splendidele și valoroasele *covoare* și cele două *gobelinuri* din secolul al XVI-lea, *statui* din marmură albă și una din bronz din *Cinquecento* (*Muzele, Încoronare biblică*), apoi piese vechi, splendide din majolică, ori copii executate după modele din secolul al XVI-lea și în sfârșit un *candelabru elvețian*, din care altele două asemănătoare decorează sala alungită.

Sala a IV-a (a Colecției Ipolyi și a VII-a muzeală n. tr.) ne atrage atenția prin lucrări de artă industrială aparținând, în parte, secolelor al XVII - XVIII-lea. Sunt prezentate și ne captivează, în afara de câteva *tablouri vechi* și a două *portrete* (ale împăratului Rudolf al II-lea și reginei Margareta a Spaniei), în primul rând colecția de *piese de majolică* din secolele al XVII - XVIII-lea. Este interesantă și *colecția de arme* (coifuri, platoșe, halebarde, buzdugane), aparținând, în mare, secolului al XVII-lea, așezate fiind deasupra unei splendide lăzi, decorată cu intarsii în lemn. Imaginea elegantă a încăperii este completată de o *măsuță turcească pentru cafea*, bogat ornată și mai multe *covoare orientale* valoroase (asemănător celui din anexă foto nr.6).

Sala următoare (a V-a a Colecției Ipolyi și a VIII-a muzeală n. tr.), în afara unor *portrete* pictate în ulei, între care se evidențiază cel al Mariei Tereza din 1758, conține splendide desene cu clădiri, gravuri și acuarele, executate de *Storno, Myskovszly* ș.a..¹⁵ De aici începe *colecția de piese de orfevrărie laică și ecleziastică*. Între acestea, demne de menționat sunt: o *tavă de argint*, parțial aurită, executată prin ciocănire / *martelare* și mai presus de aceasta, o *pafta / cataramă* deosebită și o *garnitură de ace*, lucrate în filigran și emailate într-o splendidă bogăție de culori, piese care, nu pot fi întâlnite, nici măcar în muzeul de artă industrială din capitală (*Budapesta la acea vreme, 1896 n. tr.*).¹⁶ Printre *piesele vechi ecleziastice*, de factură romanică, îndeosebi *crucifixe*le atrag atenția experților în artă¹⁷. Vizitatoarele însă, vor fi încântate să contemple *colecția de broderie*, aflată în ultimele două treimi ale sălii unde, în afara celor două splendide *casule / odăjdii de misă* (vezi anexa, foto nr.7), datând din secolul al XV-lea, pot fi văzute modele, capodopere ale broderiei laice¹⁸. Mare parte a broderiilor sunt noi de fapt, însă toate au fost lucrate după modele vechi. Dar dacă ar fi fost expusă întreaga colecție, din care doar o mică parte, cea etalată, abia și-a găsit loc în sală?! În afara de două *gobelinuri* și a mai multor *covoare*, în sală se găsește o *masă de mari dimensiuni*, pe care sunt expuse opere (*tipărituri n. tr.*) frumos ornate, printre ele aflându-

¹⁵Francisc Storno (1821-1907), pictor de origine italiană, a realizat o parte din frescele din Catedrala romano-catolică din Oradea, între anii 1878 – 1880: Victor Myskovszly, pictor, grafician și ilustrator maghiar cu activitate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în zona Slovaciei de azi; a pictat cu predilecție biserici și monumente istorice

¹⁶ *Martelare*, (fr. *marteler*) = a bate cu ciocanul, a ciocăni un metal, apud *Dicționar explicativ al limbii române* / DEX online

¹⁷*Crucifix* = lat. *cruci/fix* = pironit de cruce, este reprezentat Iisus Christos răstignit pe o cruce, reprezentarea specifică Bisericii Catolice, Enciclopedia liberă, Wikipedia

¹⁸*Casulă* (lat. *casula*, germ. *casula*) = vesmânt preotesc cu aspect de pelerină fără mâneci și cu o singură deschizătură pentru cap, la preoții catolici, apud *Dicționar explicativ al limbii române* / DEX online

se și colecția completă a vestigiilor istorice ale țării, a lui Victor Miskovszky, medaliată cu argint la expoziția internațională de la Paris din 1878, lucrarea în sine reprezentând o mare valoare. E imposibil a răsfoi, fără admirație, *diploma de cetățean de onoare* obținută de către Ipolyi la Banska Bystrica, pe care mâna de artist a lui Schikedanz a vrăjit acuarele ce amintesc de cele mai frumoase exemplare din Corvina, apoi, *monumentala operă a lui Bock*, însemnele încoronării împăratului german și *lucrarea lui Ipolyi* despre sfânta coroană a Ungariei...dar cine ar putea să le enumere pe toate!¹⁹

Încăperea următoare (a VI-a sau sala mare a Colecției Ipolyi și a IX-a muzeală n. tr.), este nu numai cea mai impecabilă din punct de vedere artistic sală a orașului Oradea, ci și una care, prin valorile ce le conține, ar face cinste până și Budapestei. Asupra privitorului lasă impresia unui salon mare și elegant, care adăpostește opere ale picturii și artei țesutului, iar mai jos, produsele splendide ale artelor industriale minore. Sala include, în ceea ce privește *pictura*, lucrări din *secolul al XIX-lea*. În privința *orfevrăriei*, perioada se întinde din *evul mediu până în secolul al XVIII-lea*, în principal, iar în cea a *producției artistice industriale* cuprinde creațiile *epocii renascentiste*. Dacă luăm loc într-unul din splendidele jilțuri așezate înspre ieșire, peretele opus, lung, ne prezintă un întreg mic pantheon maghiar, având în mijloc uriașul carton „*Sfântul Ștefan între sāraci*” semnat de către Károly Lotz²⁰. Cele trei creații splendide ale picturii religioase moderne sunt: *Căința de Péter Szoldatics*; *Madona cu îngeri cântând la instrumente* de Staudinger; *Calvaria* lui Lair; iar *peisagistica*, în fine, este reprezentată de Ligeti și Feszti²¹. Dacă am ocupa loc în partea opusă a sălii, spre exemplu, pe un splendid scaun din piele tăbăcită, pe peretele din față ni s-ar deschide de asemeni o imagine interesantă; două cartoane uriașe ale lui Lotz: *Moartea lui Hunyadi* și *Predica lui Kapisztrán / Capistrano*, între care se află tabloul *Ospățul / Festinul egiptean* al unui pictor modern francez, Paul Destez, care ne atrage atenția, tocmai deasupra ieșirii²².

În mijlocul încăperii stau trei mese. Pe ele se găsesc câte un dulap din sticlă, conținând *produse ale orfevrăriei ecleziastice și laice*. Una din mesele lungi, ne prezintă *piese de orfevrărie religioasă* din secolele al XIII – XV-lea, care nu sunt atât de strălucitoare ca și cele din *dulapul din sticlă*, așezat la mijloc care, adăpostește

¹⁹Albert Schikedanz, arhitect, proiectant al Sălii de expoziții pe tema „Piața eroilor”, după modelul german Kunsthalle, ridicată în 1896 pentru festivitățile Millennium – lui (1000 de ani de la descălecarea maghiarilor în Câmpia Panonică) de la Budapesta: F. Bock (?-?), neidentificat de noi, probabil un proiectant de artă industrială / designer, apreciat în epocă

²⁰Károly Antal Pál Lotz sau Karl Anton Paul Lotz (1833-1904), pictor maghiar, câștigător în anul 1881 al premiului episcopului Arnold Ipolyi pentru pictura „Moartea lui János Hunyadi / Ioan de Hunedoara” (?)

²¹Péter Szoldatics (?-?), pictor neidentificat de noi: Staudinger (?-?), pictor neidentificat de noi; Francz Lair (?-?), pictor neidentificat de noi; Antal Ligeti (1823-1890), pictor maghiar, născut la Carci; Árpád Feszti (1856-1914), pictor maghiar, cunoscut azi, mai ales, pentru tabloul panoramic intitulat „Descălecarea maghiarilor”, expus în apropierea orașului Seghedin

²²Paul Destez (?-?), pictor neidentificat de noi

crucifixurile din aur, sau ca și cel de *al treilea dulap din sticlă*, cel care include în sine splendide produse de orfevrărie maghiară ale veacului al XVII –lea, piese ce prezintă interes major pentru istoricii de artă și pentru arheologi. Credem că *dulapul cu numărul 400* va stârni o admirație nedisimulată, în el strălucind *pahare ornamentale / decorative din argint aurit, din ouă de struț, din nucleu de cocos, billikom-e, paharul de nuntă a lui G. Bethlen, billikom-ul lui I. Bocskay, cataramă terminate în nasturi decorativi / bogláros, ceasuri emailate*²³. Și încă nu se găsesc aici toate comorile. În expoziția închinată sărbătorilor mileniului de la Budapesta este expusă o splendidă *cupă din argint* decorată cu filigran emailat, de o finețe fără pereche, împodobită cu perle veritabile și pietre prețioase pe care o comandase regretatul Ipolyi în anul 1885, fiind o copie a celei din secolul al XVI –lea, ce aparținuse fostului arhiepiscop de Kalocsa, László Pethe. Acestea i se mai adaugă și o *cataramă* pe care a comandat-o cu prilejul ocupării scaunului episcopal al diecezei de Oradea și pe care se distinge imaginea relicvariului / *hermei* de la Győr, a Sf. Ladislau²⁴. Eh! Dar ne vedem nevoiți a ne lua rămas bun de la sală, cu toate că frumoasele mese cu console, stativale cu ceasuri și toate celelalte, ne-ar mai putea reține atenția pentru multă vreme. Însă de bună seamă, timpul avut la dispoziție este scurt. Să pășim deci în holul de la intrare și grăbind pașii spre ieșire, să coborâm cele cinci trepte dinspre exterior, iar acolo, întorcând fața, să mai aruncăm o ultimă privire spre *marele salon*. Mai precis, doar numai asupra *cartonului lui Károly / Karl Lotz*, cel care îl înfățișează pe *Sf. Ștefan* și căruia, ușa splendid sculptată de la intrare, aparent i-ar putea servi drept ramă parcă intenționat creată și care, face trecerea dinspre antreu spre marea sală. Realmente, acest rege sfânt pare a fi viu, iluzoriu ieșit în relief, ca și cum s-ar trezi la viață, irupând din planul secund. Putem afirma că, acela care a evitat să contemple acest lucru, e ca și cum nici măcar nu a văzut muzeul.

Urcând scările și închizând în urma noastră frumoasa ușă din stejar, ne putem dedica acum, în totalitate, contemplării porții portalului festiv (nu contează faptul că ușa este nouă, deoarece ea se situează spre interior!), și este realizată prin sacrificiul și efortul canonicului Vincze Bunyitay. Aceasta ne amintește de cele mai frumoase *pastoforium*-uri renașcentiste, ori dacă așa vă place, ne trimit cu gândul la cadrul din marmură al statuii lui Pázmány din Strigoni²⁵. În *timpanonul* în formă de arc de cerc,

²³*Billikom* (magh.) = cupă de dimensiuni mai mari, decorativă ori folosită la băut; vine din germanul *willkommen*, salut de bun venit, apud Gerencsér Ferenc / *Régiszavak / szótára* (Dicționarul cuvintelor vechi), Editura ANNO, Debrecin, Tipografia Kinizsi, p. 21; *Boglár*, (magh.) = nasture, cataramă / pafte, bijuterie pe îmbrăcăminte de gală. pălării sau centuri decorate cu pietre prețioase, cu perle, aurit sau argintat, emailat; apud Ferenc Gerencsér, *op. cit.*, p. 23

²⁴*Herma* = relicvariu, raclă., din lemn, piatră sau piasă de orfevrărie având în partea superioară forma unui bust sau cap, în interiorul căruia erau depozitate moaște; etimologia trebuie căutată în cultul lui Hermes, zeul antic, la greci, al călătorilor și negustorilor, apud Ferenc Gerencsér, *op. cit.*, p. 75

²⁵*Pastoforiu* (gr. *pastophorion*, lat. *pastophorium*) = firdă în altarul bisericilor creștine în care se păstrau cele necesare pentru cerebrarea Sfintei Euharistii, vasele, veșmintele și cărțile eclesiastice apud DEX online; Péter Pázmány (1570-1637), arhiepiscop și cardinal maghiar romano-catolic, de Strigoni, cu rol în cadrul Contra – reformei, om de știință; s-a născut la Oradea

pelicanul simbolizează spiritul de sacrificiu²⁶. Alături de blazoanele episcopului – cardinal Dr. Lőrincz Schlauch și a preafericitului episcop Ipolyi, pe stâlpul din dreapta se situează însemnul heraldic a lui Bunyitay, iar pe cel din stânga se află un scut având înscris anul 1896. De la dreapta spre stânga, încastrate în perete, se găsesc două plăci din marmură de Carrara, pe cea din stânga fiind consemnată următoarea inscripție:

LA SĂRBĂTORIREA MILENARĂ A UNGARIEI
SPRE CULTIVAREA PATRIOTISMULUI SPRE
COMEMORAREA ÎNAINȚAȘILOR DREPT
ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU URMAȘI
A RIDICAT ACEASTĂ CLĂDIRE
SOCIETATEA DE ARHEOLOGIE A COMITATULUI
BIHOR ȘI ORAȘULUI ORADEA
1896²⁷

iar în partea stângă stă scris:

Numele principalilor donatori
LŐRINTZ SCHLAUCH
CARDINAL ȘI EPISCOP DE RIT LATIN AL ORADIEI
MIHAI PAVEL, EPISCOP DE RIT GREC
AUTORITATEA LEGISLATIVĂ A COMITATULUI BIHOR
AUTORITATEA LEGISLATIVĂ A ORAȘULUI ORADEA
CANONICUL VINCZE BUNYITAY
SÁNDOR BÖLÖNI
FAMILIA DES ECHEROLLES KRUSPÉR
CASA DE ECONOMII A ORAȘULUI ORADEA

Deasupra celor două plăci care, împreună cu portalul, alcătuiesc un ansamblu de efect și stau sculptate, în piatră, cu rol de decor, se situează stemele / emblemele comitatului Bihor și a orașului Oradea. În afara acestora, holul din față mai este ornat și cu patru statui din gips: cea a lui Péter Pázmány, urmată de cea a lui József Lonovics, apoi a arhiepiscopului László Pyrker și bustul poetului Zrinyi. Pe peretele din dreapta se situează cartonul plin de efect a lui Feszty: *Zeul Pan cu naiul, printre ruine*; în

²⁶*Timpanon* (gr.) = timpan, suprafață de zidărie cuprinsă între lintou (buiandrug) și un arc de deasupra golului unci uși sau a unei ferestre, apud ***; *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică română, București, 1972, p. 539

²⁷Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bihor, Fond Societatea de Arheologie și Istorie, nr. XI-XVIII; este pentru prima dată, după părerea noastră când, la data de 13 iunie 1892 la denumirea de *Societatea de Arheologie și Istorie a Comitatului Bihor* se adaugă și particula... și a orașului Oradea. Denumirea aceasta se va generaliza, cu precădere, începând cu 27 iunie 1896, ziua în care a fost inaugurată clădirea nouă, proprie muzeului orădean.

partea stângă se găsește o imitație după un gobelin: *Comandant de oști roman luându-și rămas bun de la soție*, în sfârșit, pe două stative din lemn, atârână *picturi pe sticlă / vitralii*, majoritatea de factură modernă, anume, de o parte *Sfânta Fecioară, patroana Ungariei printre sfinți maghiari*, de cealaltă parte *figura îngenunchiată a lui Ipolyi, stemele sale*, și câteva *vitralii vechi*, din secolele al XV – XVI -lea și în încheiere, pe un al treilea stativ, asemănător cu cel a lui Ipolyi, se află imaginea pe sticlă a lui Găspăr Mermillod, episcop de Lausanne.

Sala a VII-a (*a Colecției Ipolyi și a X-a muzeală n. tr.*) include celebrele imagini imprimate color ale corporației Arundel Society, care sunt un instrument ajutător oportun, în principal, pentru studiul picturii italiene renascentiste timpurii²⁸. În afara acestora, după *cartonul lui Rafael (cu grafia din text n. tr.)*, urmează un gobelin: *Evrei muncind în Egipt*, în final mai cuprinde și câteva interesante gravuri în aramă, atât negativele cât și coli imprimate.

Natural că, o importantă parte a colecției nu a putut fi expusă din cauza lipsei de spațiu, așa că piesele etalate merită o deosebită atenție. Din această succintă descriere, cititorul atent își poate da seama că, între muzeele provinciale, cel orădean ocupă un loc privilegiat, mai mult, sunt și dintre aceia care îl situează la loc de frunte. Depinde doar de publicul elevat al Oradei, dacă va ști să prețuiască această creație legată de evenimentele sărbătorilor mileniului care, în mare parte, este constituită din donații ale elitelor preoțimii cu dare de mână și să sprijine moral și material societatea pe care amenajarea interioară a muzeului a costat-o o sumă considerabilă, iar dacă acest public orădean nu va susține cauza, cu greu se vor face față cheltuielilor²⁹. Prin această realizare, Oradea s-a ridicat atât de mult în rândul orașelor noastre din provincie încât, pentru acest rezultat, nici un sacrificiu și nici o manifestare a interesului nu poate constitui un efort prea mare.

COLECȚIA IPOLYI

Redactor: Dr. Némethy Gyula

SALA I

Deasupra ușii. 1. Pictură în ulei. Episcopul Ipolyi Arnold. Autor Kovács Mihály. Tablouri (icoane n. tr.) pe lemn, de factură bizantină (în maniera celei reproduse în anexă, foto nr.4). 2. Christos ca preot suprem, împreună cu Maria și Sf. Ioan. 3. Madona. 4. Calvaria. 5. Intrarea lui Iisus în Ierusalim (probabil italian?). 6. Triptic. 7. Povestea vieții unui sfânt. 8. Cina cea de taină. 9. Trei sfinți. 10. Doi apostoli. 11. Mamă îndurerată. 12. Sfinți. 13. Episcopi sfinți. Tablouri italiene, picturi pe lemn,

²⁸Probabil litografiate, procedeu mult uzitat în epocă, cu predilecție în scopuri propagandistice.

²⁹Este bine cunoscut faptul că, fără donarea terenului și a multor altor obiecte, făcută de episcopul – cardinal Dr. Lőrincz Schlauch, muzeul ar fi întârziat ani în șir să se deschidă (*afirmație din textul original n. tr.*)

din secolul al XIV-lea. 14. *Madona cu îngeri*. 15. *Calvaria*. 16. *Omagiul celor trei regi sfinți* (probabil magi n.tr.). 17. *Madona*. 18. *Cei trei regi sfinți și așezarea lui Christos în mormânt*³⁰. 20. *Calvaria*. 21. *Mijlocul unui triptic, Madona între sfinți*. 22. *Din nou o lucrare cu același titlu. Mijlocul unui triptic, Madona cu sfinți*. 23. *Madona*. 24. *Sf. Ioan Botezătorul*. 25. *Triptic, Madona cu sfinți*. 26. *Triptic, Madona*. 27. *Madona*. 28. *Coborârea lui Christos în mormânt*. 29. *Madona cu un donator în genunchiat*³¹. 30. *Madona cu doi călugări*. 31. *Christos cu doi îngeri, bizantină* (ca exemplificare vezi anexa, foto nr.4). 32. *Calvaria*. 33. *Diptic. Calvaria*. 34. *Triptic. Madona între sfinți*. 35. *Triptic. Calvaria*. 36. *Madona între două femei sfinte*. 37. *Sf. Anton eremitul. Lucrare a lui Spinella Propago*³². *Picturi italiene pe lemn din secolul al XV-lea*: 38. *Călugăriță sfântă*. 39. *Sf. Francisc*. 40. *Moise*. 41. *O călugăriță*. 42. *Madona, pictată de Stephano Sassetta*³³. 43. *Daniel*. 44. *Sf. Ioan*. 45. *Profetul Isaiia*. 46. *Peisaj cu Sf. Cristofor*. 47. *Martiriul unui papă*. 48. *Scenă din Divina Comedie a lui Dante*. 49. *Calvaria*. 50. *Sf. Ieronim, pictat de Benvenuto Giovanini di Paolo*³⁴. 51. *Nașterea Mariei*. 52. *Bunavestire, copie după Fra Angelico (Fiesole)*³⁵. 53. *Madona și doi îngeri, asemănătoare cu cea anterioară*. 54. *Moartea Mariei*. 55. *Cardinal scriind*. 56. *Martiriul apostolului Sf. Andrei*. 57. *Madona cu doi îngeri*. 58. *Martiriu*. 59. *Cei trei regi sfinți*. Pe pereți: 6 covoare de rugăciune și 8 covoare orientale. 60. *Covor de perete (gobelin în continuare, n. tr.)*. *Marș triumfal cu personaje mitologice, secolele XV - XVI*. 61. *Gobelin. Găsirea lui Moise. Din secolul al XVI-lea*. 62. *Dulap din stejar*: a) b) *piese din bronz, vase de ceramică și alte descoperiri datând din perioada preistorică*; c) *o piatră cu inscripție egipteană, 3 zeițe egiptene din bronz, o piatră inscripționată, din catacombe, opaițe romane și opaițe din catacombe*; d) *vase grecești antice de mari dimensiuni*; e) *vechi statui romane din piatră, un fragment de basorelief de pe Parthenonul atenian (opera lui Phidias)*; f) *3 basoreliefuri din marmură (2 figuri de împărați romani și un cap de femeie), plăci din marmură, din Ungaria și de factură greacă veche, copii după vase grecești*; g) *copii după 3 statui grecești de tip Tanagra și vase vechi grecești*; h) *vase vechi grecești de diverse dimensiuni*³⁶. În partea superioară a dulapului: *cusături de factură țărănească din Ungaria Superioară (din comitatul Zolyom, vezi textul tradus anterior n. tr.)*.

³⁰Lucrarea ce urma a fi înregistrată cu numărul 19 lipsește

³¹Donator: în cazul de față, termen prin care este desemnat comanditarul tabloului

³²Spinella Propago (?-?), pictor italian de lucrări cu caracter religios. (Pictorii care urmează a fi menționați în materialul de față și care nu beneficiază de explicație în aparatul critic, au fost tratați în textul tradus anterior n.tr.)

³³Stephano Sassetta zis și Stefano di Giovanni di Consolo (1392-1451), pictor italian renașcentist

³⁴Giovanini di Paolo Benvenuto (1436-1518), pictor italian renașcentist

³⁵Fra Angelico di Fiesole (1387-1455), pictor italian renașcentist

³⁶Tanagra, localitate în Grecia centrală, celebră în antichitate pentru atelierele de figurine din ceramică policromă, executate cu o mare finețe, reprezentând mai ales femei în atitudini din viața cotidiană, apud ***, Mic dicționar enciclopedic, p. 1640

63. Stative cu antichități cu: *copii din gips, coperți de cărți de factură romanică, basoreliefuri mici din fildeș, sfeșnice și tăvi*; 64. Un vas din epoca străveche, de mari dimensiuni; 65. *Cópiile în gips ale unor vase ecleziastice, sfeșnice din perioada romanică și gotică*; 66. *Coperți de cărți din perioada gotică, statui, fernerie de uși în copii din gips*; 67. *Vază mare grecească veche*; 68. *Scaun modern cu brățări în manieră egipteană*; 69. *Cópii din gips ale unor statui gotice, fernerie pentru uși și ferecături de coperți de cărți*.

SALA A II-A

Piese din această sală alungită, aproape fără excepție, ilustrează arta germană a secolului al XV-lea - tablouri pictate pe lemn, în marea lor majoritate picturi executate în ulei, datând din secolul al XV-lea: 70. *Un viteaz (erou îngenunchiat)*. 71. *Moartea Mariei*. 72. *Madonă cu un episcop și cu un donator, din 1447*. 73. *Cei 3 regi sfinți*. 74. *Sfinți martiri*. 75. *Sărutul lui Iuda*. 76. *Jerfa unei femei sfinte*. 77. *Sfinții pelerini*. 78. *Christos cu crucea*. 79. *Doi sfinți cavaleri*. 80. *Povestea vieții unui sfânt*. 81. *Identice cu tabloul anterior*. 82. *Femeie sfântă*. 83. *Botezul lui Christos*. 84. *Doi sfinți episcopi*. 85. *Sfânta Barbara*. 86. *Sfânta Ecaterina*. 87. *Sfântul Gheorghe cavaler*. 88. *Sfânta Ecaterina și o altă femeie sfântă*. 89. *Nașterea lui Iisus și Îngerul Bunevestiri*. 90. *Iisus pe Muntele Măslinilor*. 91. *Maria și Elisabeta și cei 3 regi sfinți*. 92. *Sfânta Barbara și o altă femeie sfântă*. 93. *Calvaria, pictură franceză*. 94. *Maria printre sfinți*. 95. *Sf. Clara și Sf. Ecaterina*. 96. *Sf. Walburga cu o altă sfântă femeie*. 97. *Calvaria*. 98. *Moartea Mariei*. 100. *Gobelin: Triumful Sfintei Treimi*. 101. *Personaje îngenunchiate*. 102. *Madona sub copac*. 103. *Sf. Nicolae episcop*. 104. *Scenă de vânatoare*. 105. *Doi sfinți episcopi*. 106. *Doi sfinți cavaleri*. 107. *Christos și apostolii*. 108. *Predella cu apostolii*³⁷. 109. *Ecce homo, opera lui Lucas de Leyden*³⁸. 110. *Sf. Nicolae*. 111. *Descoperirea sfintelor moaște*. 112. *Madona*. 113. *Sf. Elisabeta, soția lui Zaharia*. 114. *Christos, un sfânt episcop și un donator*. 115. *Cei trei sfinți regi*. 116. *Gobelin: Calvaria cu bordură nouă*. 117. *Sfinții pelerini*. 118. *Sfânta familie cu Sf. Agneta*. 119. *Sf. Ana cu două sfinte femei*. 120. *Arderea evreilor pe rug*. 121. *Apostol purtând un lămpaș*. 122. *Maria, micul Iisus și un înger*. 123. *Un apostol cu ferăstrău*. 125. *Rege și regină*. 125-9. *Trei sfinți*. 125-8. *Rege sfânt cu războinici*. 130. *Martiri frânți cu roată*. 131. *Fierberea în ulei a Sf. Ioan*. 132. *Sf. Christofor*. 133. *Martiri*. 134. *Sf. Iustina*. 135. *Maria și Sf. Ioan Botezătorul*. 136. *Jumătatea unui diptic. Apostolul Sf. Ioan cu personaje îngenunchiate, operă italiană*. 137. *Triptic: Cei 3 regi sfinți, operă italiană*. 138. *Jumătatea unui diptic, Sf. Agneta cu personaje îngenunchiate, tablou italian*. 139. *Episcopul Sf. Nicolae*. 140. *Sf. Paul*. 141-2. *Christos pe Muntele Măslinilor*. 143. *Christos pe Muntele Măslinilor (din nou n, tr.)*. 144.

³⁷Predella (fr. *prédelle*, it. *Predella*) = partea anterioară a unui altar și inferioară a unui tablou, reprezentând scene în legătură cu tema principală a acestora, <http://en.wikipedia.org/wiki/Predella>

³⁸Lucas van Leyden (1489 /1494-1533), pictor și gravor olandez renascentist

Apostoli. 145. Basorelief: *Sărutul lui Iuda*. 146. Pictură în ulei pe lemn: *Construirea unei biserici*. 147. Statuie din lemn: *Apostolul Sf. Ioan*. 148. Statuie din lemn: *Madona*. 149. Grup statuar din lemn: *Dumnezeu Tatăl cu un cor de îngeri* (vezi anexa, foto 5). 150. Bustul unui *episcop*. 151. Pictură în ulei pe lemn, *Trei apostoli*. 152. Basorelief, *Nașterea lui Christos*. 153. Pictură în ulei pe lemn, *Nașterea lui Christos*. 154. *Christos pe Muntele Măslinilor*. 155. *Cavaler ingenunchiat*. 156. Pictură în ulei pe lemn: *Cei trei regi sfinți*. 157. Basorelief: *Christos pe Muntele Măslinilor*. 158. *Nașterea lui Christos*. 159. *Purtarea crucii*. 160. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Agneta și o altă femeie sfântă*. 161. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Ecaterina cu o altă sfântă femeie*. 162. Statuie din lemn: *Sf. Nicolae*. 163. Statuie din lemn: *Madona*. 164. Statuie din lemn: *Dumnezeu Tatăl*. 165. Statuie din lemn: *Sf. Ioan*. 166. Statuie din lemn: *Madona*. 167. Pictură în ulei pe lemn: *Nașterea lui Christos*. 168. Basorelief: *Moartea Mariei*. 169. Pictură în ulei pe lemn: *Apostolul Sf. Bartolomeu*. 171. Basorelief: *Femeie sfântă pe rug*. 172. Divan din lemn în maniera *vârfului de arc*, parțial vechi. 173. *Sf. Petru cu crucea*. 174. *Sfântul Nicolae*. 175. Pictură în ulei pe lemn: *Apostoli*. 176. Basorelief: *Cei trei sfinți*. 177. Pictură în ulei pe lemn: *Nașterea lui Iisus*. 178. Pictură în ulei pe lemn: *O femeie sfântă cu arc*. 179. *Moartea Mariei*. 180. Basorelief: *Ecce Homo*. 181. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Apollonia*. 182. Statuie din lemn: *Un apostol*. 183. Statuie din lemn: *Un sfânt apostol*. 184. Statuie din lemn: *Sf. Andrei*. 185-6. Statuie din lemn: *Madona*. 187. *Tron din lemn în maniera vârfului de arc*, parțial vechi. 188. Pictură în ulei pe lemn: *Madona*. 189. Basorelief: *Moartea Mariei*. 190. Pictură în ulei pe lemn: *Împăratul Frederic al III-lea*. 191. Pictură în ulei pe lemn: *Maria alăptându-l pe micul Iisus*. 192. Basorelief: *Fuga în Egipt*, secolul al XVIII-lea. 193. Statuie din lemn: *Sf. Ioan*. 194. Statuie din lemn: *Heruvim*. 195. Statuie din lemn: *Sf. Cristofor*. 196. Pictură în ulei pe lemn: *Un episcop și o sfântă femeie*. 197. Scaun cu brațe, capitonat cu stofă din gobelin. 198-9. Scaun cu spetează, în stil romanico, cu cotieră / *vánkos* brodată³⁹.

SALAA- III –A

Această sală prezintă pictura italiană și germană din secolul al XVI-lea – Tablouri italiene din secolul al XVI-lea: 200. *Sf. Paul eremitul*, opera lui Antonio Solario lo Zingaro⁴⁰. 201. Pictură în ulei pe lemn: *Botezul lui Christos*, lucrarea lui Bernardino Luini, ucenic al lui Lionardo (în text n. tr.) da Vinci. 203. Pictură în ulei: *Sfânta Familie*, lucrarea lui Passarotti. 204. Pictură: *Sf. Ioan evanghelistul*, de Andrea Salerno Sabbatoni⁴¹. 205. Pictură în ulei: *Doi apostoli*, copie după Palma Vecchio⁴².

³⁹*Vánkos* (magh.) = perniță de susținere, utilizată la ingenunchiere; cotieră, în cazul de față, la scaun

⁴⁰Antonio Solario. lo Zingaro (1465-1530), pictor italian renescentist

⁴¹Andrea del Salerno Sabbatini (greșit notat în text Sabbatoni n. tr.), zis și Andreia da Salerno (1484-1530), pictor italian (napolitan) din perioada renescentistă

⁴²Palma Vecchio sau Il Vecchio / cel Bătrân, pe numele său real Jacopo Negretti (1480 ?-1528), pictor italian, renescentist, din zona Veneției

206. Fragment de pictură în ulei, copie după o lucrare veche. 207. Pictură în ulei pe lemn: *Coborârea lui Christos în mormânt*. 208. Pictură în ulei: *Sf. Francisc*, de Palma Vecchio. 209. Pictură în ulei pe lemn: *Madona cu Sf. Iosif și Sf. Ecaterina*. 210. Pictură în ulei: *Sf. Ieronim*. 211. Pictură în ulei: *Îngerii și păstorii*, de Bassano Jacopo da Ponte. 212. Fragment de pictură în ulei: *Sf. Francisc*. 213. Pictură în ulei: *Coborârea lui Christos în mormânt*. 214. Pictură în ulei: *Apostoli*, copie veche după Palma Vecchio. 215. *Omagiul celor 3 regi sfinți / Închinarea magilor*, copie veche după Paolo Veronese⁴³. 216. Pictură în ulei: *Purtarea crucii*. 217. Pictură în ulei pe lemn: *Doi apostoli*. 218. Pictură în ulei pe lemn: *Christos și ucenicii din Emmaus*. 219. Pictură în ulei: *Madona*, copie modernă după Giovanni Bellini⁴⁴. 220. Pictură în ulei pe lemn: *Christos purtând crucea*. 221. Pictură în ulei pe lemn: *Botezul lui Christos*. 222. *Ispitirea Sf. Anton*. 223. Pictură în ulei pe lemn: *Calvaria*, școala germană, sec. al XVI-lea. 224. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Cristofor*, de Lucas Kranach (cu grafia din text n. tr.). 225. *Calvaria*. 226. *Madona* de Ferencz/Franz Fromm. 227. *Peisaj cu Sf. Cristofor*, de Ferencz/Franz Fromm. 228. *Calvaria*, din 1546. 229. *Mater Dolorosa*. 230. *Maria și Elisabeta*, lucrare italiană. 231. *Ecce homo*, lucrarea lui Martin Schaffner din Ulm. 232. *Calvaria*. 233. *Madona*, de Ferencz/Franz Fromm. 234. *O călugăriță*. Din nou picturi italiene: 235. *Micul Iisus și Sf. Ioan*. 236. Pictură în ulei: *Iisus și femeia depravată*, de Girolamo Muziano⁴⁵. 237. Pictură în ulei pe lemn: *Maria Magdalena*, lucrarea lui Gianantonio Bazzi (Il Sodoma)⁴⁶. 238. *Sf. Ioan Botezătorul*, de același autor. 239. Pictură în ulei pe lemn: *Nașterea lui Christos*, de Domenico Beccafumi Macarino⁴⁷. 240. Pictură în ulei pe lemn: *Portret de femeie*, de Lavinia Fontaria⁴⁸. 241. Basorelief în fildeș: *Scene biblice*. 242. Pictură în ulei pe lemn: *Calvaria*, german. 243. Pictură în ulei pe lemn: *Circumcizia lui Christos*, german. 244. Pictură în ulei pe lemn: *Ecce homo*, italian. 245. *Madona*, italian. 246. Pictură în ulei pe lemn: *Nașterea lui Christos*, german. 247. Pictură în ulei pe lemn: *Calvaria*, german. 248. Pictură în ulei pe lemn: *Circumcizia lui Christos*, italian. 249. Pictură în ulei pe lemn: *Nașterea lui Christos*. 250. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Ursula și părtașele*. 251. Gobelin: *Încoronare*, secolele XVI-XVII. 252. Gobelin: *Muze*, secolul al XVI – lea. 253. Două statui, busturi, unul din marmură și unul din bronz, italiene, secolul al XVI-lea. 254. Două majolici vechi,

⁴³Paolo Caliari, zis Veronese (1528-1588), pictor italian din Verona, din perioada Renașterii târzii și a trecerii spre manierism

⁴⁴Giovanni Bellini, zis și Giambellino (1430 ?-1516), pictor italian renașcentist din școala venețiană, rupe definitiv cu maniera gotică

⁴⁵Girolamo Muziano, zis și Giovane dei paesi / Tânărul de peisaje (1532-1592), pictor italian născut lângă Brescia, activ la Roma în perioada renașterii târzii și a trecerii spre manierism

⁴⁶Giovanni Antonio Bazzi, zis și Il Sodoma (1477-1541), pictor italian născut la Vercelli, activ la Milano, Siena și Roma, a constituit o punte între sfârșitul renașterii și manierism

⁴⁷Domenico, Beccafumi di Pace, Macarino (1486-1551), pictor italian, născut lângă Siena, prin manierismul și eclerajele sale vestea secolul următor

⁴⁸Lavinia Fontaria (1581-1641), Pictor italian din perioada barocă, fiică de pictor, născută la Bologna

italiene. 255. Majolică modernă, tavă în manieră Palissy⁴⁹. 256. Majolică, tavă în maniera secolului al XVI-lea. 257-258. Console sculptate, renașcentiste cu ulcioare din majolică, italiene. 259-260. Majolică, tavă în maniera secolului al XVI-lea. 261. Sculptură în lemn: *Ecce homo*. Pe pereți: 3 covoare orientale.

SALA A-IV-A

Tablourile din sala a IV-a, în mare parte, aparțin secolelor al 17-lea și al 18-lea. Tot aici se află expusă și majoritatea colecției de majolică precum și colecția de arme.

262. Pictură în ulei: *Luptă între cavaleria turcă și cea austriacă*, secolul al XVII-lea. 263. Pictură în ulei: *Nobil / nemeș maghiar*, secolul al XVI-lea. 264. *Peisaj din Țările de Jos*, secolul al XVII – XVIII-lea. 265. Pictură în ulei: *Lupta dintre cavaleriști maghiari și austrieci (probabil kuruți și lobonți n. tr.)*, secolele al XVII – XVIII-lea⁵⁰. 266. Pictură în ulei: *Portret de femeie*, secolul al XVI-lea, maghiar. 267. Pictură în ulei: *Moartea Sf. Francisc*, secolul al XVIII-lea, german. 268. Pictură în ulei: *Convertirea lui Saul*, lucrarea lui *Le Seur*, secolele al XVII - XVIII-lea⁵¹. 269. *Creștinarea lui Klodving (Clovis n. tr.)*, secolul al XVII-lea. 270. Pictură în ulei, *Moartea Sf. Francisc*, secolele al XVII - XVIII-lea. 271. *Sfântul Ștefan, primul martir*, secolul al XVII-lea. 272. Pictură în ulei: *Sf. Szaniszló Kosztka*, german, secolul al XVIII-lea⁵². 273. *Primirea unor soli austrieci în Persia*, secolele al XVII - XVIII-lea. 274. Pictură în ulei: *Ospățul turci*, secolele al XVII - XVIII-lea. 275. Asemănător cu cel de la poziția 273. 276. Pictură în ulei: *Maria Magdalena*, german, din secolul al XVIII-lea. 277. Pictură în ulei: *Bătălie între maghiari și turci*, din secolul al XVII - XVIII-lea. 278. Pictură în ulei: *Împăratul Rudolf al II-lea*, de *Johann v. Aachen*, german, din secolul al XVII-lea⁵³. 279. Pictură în ulei, *Portret de femeie*, din prima jumătate a secolului al 18-lea. 280. Pictură în ulei, *Portret de femeie*, din 1611. 281. Pictură în ulei pe lemn, *Regina Margareta a Spaniei*, secolele al XVI - XVII-lea. 282. Pictură în ulei: *Bătălie între maghiari și turci*, secolele al XVII - XVIII-lea. 283. Pictură pe lemn:

⁴⁹Bernard Palissy (c. 1510-1589 / 1590), ceramist, emailor și chimist francez. Creator al unor vase ornamentale abundent decorate cu reliefuri de inspirație florală și zoomorfă, tratate naturalist, apud ***; *Mic dicționar enciclopedic*, p. 1477

⁵⁰Kuruți (în magh. *kuruc*) = luptători maghiari, partizani ai independenței față de austrieci; în opoziție cu lobonții, partizani maghiari ai partidei austriece

⁵¹Eustache Le Seur sau Lesueur, zis și „francezul Raphael” (1616-1655), pictor francez și ilustrator, fondator al Academiei de Pictură și Sculptură din Paris.

⁵²Sf. Szaniszló Kosztka (1550-1568), călugăr iezuit de origine poloneză, mort la Roma; primul dintre ieziții ridicat la rangul de preafericit

⁵³Rudolf al II-lea (1576-1612), împărat romano-german, rege al Ungariei și Boemiei (a locuit cu plăcere la Praga) și principe al Transilvaniei între 1599-1604; din ordinul său generalul Basta îl asasinază pe Mihai Viteazul; *Hans Johann von Aachen*, (1552-1615), pictor german, autor al unor tablouri alegorice intitulate „Scenă din războaiele cu turcii”, dintre care una reprezintă bătălia de la Guruslău lângă Zalău, din 3 august 1601; între steagurile prezentate figurează și cele ale Țărilor românești

Peisaj italian, secolul al XVII-lea. 284. Pictură în ulei pe lemn: *Tabloul unei familii maghiare*, secolele al XVII - XVIII-lea. 285. Pictură în ulei: *Împrejurimile orașului Pozsony* (Bratislava, Prezburg n. tr.), secolul al XIX-lea. 286. Pictură în ulei: *Călăreți kuruți*, începutul secolului al XVIII-lea. 287. Pictură în ulei pe lemn: *Tabloul unei familii maghiare* (vezi anexa, foto nr.3), secolele al XVII - XVIII-lea. 288. Pictură în ulei pe lemn: *Peisaj italian*, secolul al XVII-lea. 289. *Capul unui martir*, pictură de *Johann Kopf*, secolul al XVIII-lea⁵⁴. 290. Pictură în ulei pe lemn: *Peisaj italian*, secolul al XVII-lea. 291. *13 piese din majolică și tăvi din ceramică* din secolele al XVII - XVIII-lea. 292. Plăci din majolică, două vechi, din secolul al XVIII-lea și 7 noi. 293. Basorelief din majolică: *Bătălia de la Pozsony / Bratislava*, lucrare maghiară modernă. 294. Arme vechi: *Vârfuri de săgeți, vârfuri, capete, huzdugane, halebarde, două pieptare, 8 căști*, în linii mari din secolul al XVII-lea, *scări de călărie vechi și pinteni*. 295. *Măsuță și cană* (ibric n. tr.) *turcești, pentru cafea*. 296. *10 piese de majolică*, unele mai vechi, altele mai noi, o *tavă din lemn* și un *recipient pentru apă sfințită / agheasmatar*⁵⁵. 297. *11 tăvi din ceramică*, relativ vechi. 298. *Dulap din stejar*, vechi din secolele al XVII - XVIII-lea și (cu n. tr.) *câteva piese de majolică, cu capac și fără capac și ulcioare din ceramică*, sus pe dulap, un *recipient / butykos*, din secolul al XVIII-lea, cu inscripția „*Vivat Carolus Rex Hungariae*” („*Trăiască Carol, regele Ungariei*”. n. tr.)⁵⁶. 299. *Dulap din stejar*, conținând în bună parte, *ulcioare și câni* mai noi (pentru ilustrare vezi anexa, foto nr.9) și *obiecte decorative*. 300. *15 tăvi de majolică*, parțial noi, parțial vechi, *18 covoare orientale*.

SALA A V-A

Această sală, în afara de câteva picturi în ulei, din secolele al XVIII - XIX-lea, conține desene / planuri arhitecturale și acuarele. De aici începe colecția de orfevrărie eclesiastică și laică, nu în ultimă instanță, această sală deține și majoritatea colecției de broderii. Picturi în ulei: 301. *István Telekessy, episcop de Eger*, secolul al XVIII-lea. 302. *Interior de biserică în arc, cu turn*, de *F. Jachimoviz* din 1854⁵⁷. 303. *Madona*. 304. *Béla Bartakovics, arhiepiscop de Agria*. 305. *Sf. Augustin*, copie modernă. 306. *Péter Pázmány*. 307. *Peisaj italian*, după *Károly Markó*⁵⁸. 308. *O capelă a bisericii*

⁵⁴*Johann Kopf* (?-?), pictor neidentificat de noi

⁵⁵*Agheasmatar* (gr. *aghiasmatarion*), *szenteltviziartó* (mag.) – vas de marmură, de piatră sau de metal, fixat în perete la intrările în biserică sau în oratoriu, destinat păstrării apei sfințite cu care credincioșii își fac semnul crucii când intra sau ies din lăcașul sfânt, apud Ioan Tamaș, *op. cit.*, p.20

⁵⁶*Butykos* (magh.) – recipient din ceramică pentru țuică ori vin, cu gât strâmt, smălțuit, folosit de chemătorii la nuntă; damigeană din sticlă împletită; recipient plat purtat în buzunar, apud Ferenc Gerencsér, *op. cit.*, p. 26; *Carol al VI-lea (1711 – 1740)* = împărat romano-german, rege al Boemiei și Ungariei și principe al Transilvaniei din dinastia de Habsburg, tatăl împărătesei Maria Tercza (1740 – 1780)

⁵⁷*F. Jachimoviz* (?-?), pictor neidentificat de noi

⁵⁸*Károly Markó* (?-?), pictor neidentificat de noi

San Marco din Veneția. 309. *Papa Inocențiu al XI-lea*, copie mai veche. 310. *Ferencz / Francisc Rákóczi al II-lea*. 311. *Péter Pázmány*, pictură de *Károly Jakóhey*⁵⁹. 312. *Nemeș maghiar*, din secolul al XVIII-lea. 313. *Nemeș maghiar*, din secolul al XVIII-lea. 314. *Blazon nobiliar*, din secolul al XVIII-lea. 315. *Pál Várday*, arhiepiscop de *Strigoni*. 316. *Imre Thököly*; ambele tablouri sunt moderne. 317. *Scenă din viața Sf. Peregrin*, din secolul al XVII-lea. 318. *Maria Tereza*, pictură de *József / Jozsef Majthum*⁶⁰. 319. *Sf. Ignățiu de Layola în fața Preafericitei Fecioare*. 320. *Regele Mátyás / Matei*, lucrare modernă. 321. *Portretul unui canonic necunoscut de rang înalt*, pictat de *Schmitt*, 1831⁶¹. 312. *Portretul unui om în vârstă*. 323. *Portret de femeie*, din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. 324. *Portretul unui canonic de rang superior*, de la sfârșitul secolului al XVII-lea. 325. *Gobelin: Rege și regină*, din secolul al XVII-lea. 326. *Gobelin: Botezul lui Christos*, secolul al XVI-lea. 327. *Gobelin: Pan cântând din nai*, din secolul al XVIII-lea. 328. *Ușă de chivot / tabernacol (szentségházajto)*, din secolul trecut (al XVIII-lea, în cazul de față, n. tr.)⁶².

329.

Dulap din stejar: A) *Tavă fastuoasă / splendidă din argint cu decorațiuni florale*, lucrată prin ciocănire / martelare, *Cupă de argint aurit, emailată / email cloisoné*; B) *Dulăpior cu sertare cu intarsii, din secolul al XVII-lea. Ceas mare de buzunar, din bronz, din secolul al XVII-lea*. C) *Tavă mare de Erzurum (localitate în Turcia n. tr.), tavă indiană emailată, tavă unguerească din argint, casetă emailată pentru giuvaere*. D) *Dulăpior cu sertare*, de la începutul secolului trecut (al 18-lea n. tr.), cu imagini pictate în ulei. E) *Dulăpior fastuos din filigran emailat*. F) *Diferite obiecte din alamă*.

330.

Dulap din stejar: A) Două cărți vechi cu coperti noi și o imitație nouă cu coperti vechi, folosite la Sfânta Liturghie / misă și la ceaslov (*zsolozsma*)⁶³. B) Două *monstranțe* (csucsives szentségtartó) în manieră gotică / unghi arcuit, două *crucifixe* din epoca romanică și unul din secolul al XV-lea; C) *Aghiasmatar* (szenteltvizeztartó) și imagini emailate de *Limoges* (vezi anexa, foto nr.8, parțial).⁶⁴ D) Trei (*körmenet*) din secolul al XV-lea⁶⁵.

⁵⁹Károly Jakóhey (1825-1891), pictor maghiar, născut la Satu Mare, a studiat la Budapesta și Viena, a pictat portrete și picturi de altar; are mai multe opere la Episcopia Romano Catolică din Satu Mare; a fost pictorul cu cele mai multe lucrări din Colecția Ipolyi, din perioada orădeană

⁶⁰József Majthum (?-?), pictor neidentificat de noi

⁶¹Schmitt, nume purtat de mai mulți pictori austriecci, printre care și Johann Georg (1658-1748), din perioada barocă și Lucas Martin von Schmitt, numit și Cremser Schmitt sau Cremerserschmitt (1718-1801), pictor din perioada ce face trecerea dinspre baroc spre rococo; datarea din text a tabloului, este ulterioară anului morții pictorului

⁶²Szentségházajto (magh.) = ușă de la chivot / tabernacol, aflat în altar

⁶³Zsolozsma (magh; se pronunță *jolojma*) = ceaslov, rugăciuni zilnice obligatorii pentru preoți, călugări și călugărițe romano-catolice (majoritar practicate prin recitări colective), începând cu orele trei, în zori și terminând cu orele douăzeci și unu, timp în care se spun șapte rugăciuni obligatorii, apud Ferenc Gerencsér, *Régi szavak szótára*, Debrecin, Ediția ANNO, p. 199.

⁶⁴Limoges (fr.) = oraș în centru Franței dar și denumire dată unor renumite produse artistice de porțelan, emailate, lucrate aici

⁶⁵Körmenet (lat. *processio, procedere*) = procesiune, practică de pietate în timpul căreia credincioșii, în frunte cu clericii, merg în convoi, purtând diferite obiecte de cult (cruci, prapuri, statui, icoane), cântând innuri religioase sau rostind rugăciuni, apud Ioan Tamaș, *op. cit.*, p. 197

331.

Dulap din stejar:

-I- *Catarame, ace de pieptar*, (meltük) din argint aurit, cu filigran fastuos / splendid, emailat, din secolul al XVII-lea, în maniera orfevrăriei transilvane (vezi anexa, foto nr.8, parțial)⁶⁶.

-II- Două copii după o veche *carte de misă* copertată, un *crucifix din alamă*, emailat, din secolele al XII – XIII -lea⁶⁷.

-III- Patru *recipiente / cornuri de pulbere pentru arme* (lőportartó), mai multe *catarames* splendide din argint aurit, în filigran emailat, *ac de podoabă capilară* terminat în *nasture decorativ* (boglár), în maniera secolului al XVII-lea⁶⁸.

-IV- *Obiecte moderne, de uz ecleziastic*, în manieră romanică.

-V- *Broderii moderne* reproducere după modele vechi, *pahare, butelii cu blazon*, fastuoase, pictate.

-VI- *Același tip de obiecte*, se repetă.

-VII- *Broderii din mătase*, vechi sau cel puțin executate după modele vechi.

-VIII- *Margini de tivuri de cearceafuri* cu broderii fastuoase.

-IX- *Broderii noi* executate după modele vechi, *pahare moderne*, pictate fastuos.

-X- Din nou, *aceleași tipuri de piese*, precum și câteva *butelii din sticlă, ploști și pahare*, din secolul trecut (al XVIII –lea n. tr.).

-XI- *Broderii turcești și orientale*.

-XII-XIII- *Broderii vechi și noi*, după modelul secolului al XVI-lea.

332.

Casule genoveze (vezi anexa, foto nr.7), *veșminte utilizate la slujba liturghiei / misei*, confecționate din catifea verde, brodate cu o cruce fastuoasă, din secolul al XV-lea; un al doilea *veșmânt de misă*, unde doar crucea brodată aparține aceluiași secol; tot în dulap mai poate fi văzut și un *toiag / cărjă arhierească* (pásztorbot), cu toate că e confecționată din alamă este executată într-o splendidă manieră romanică, cu un excelent email transilvan, lucrată de Egger la Budapesta (?), în 1883, la comanda lui A. Ipolyi (vezi anexa, foto nr.8)⁶⁹. 333. O *masă mare cu decorațiuni impozante*, confecționată

⁶⁶ *Meltű* (magh.) = ac de pieptar, obiect decorativ (cuvânt utilizat, de obicei, împreună cu termenul de *boglár*)

⁶⁷ *Misă*. (din lat. *missa*, sinonim cu *missio*), trimitere = denumire dată în Biserica Catolică. Sfintei Liturghii în care forma, obișnuită de trimitere a credincioșilor la sfârșitul celebrării este în limba latină: *Ite, missa est* = *Mergeți, Liturghia s-a sfârșit*; după Ioan Tamaș, *op. cit.*, p. 161

⁶⁸ *Lőportartó* (magh.) = corn, recipient în care se ținea în trecut praful de pușcă, sarca etc., confecționate de obicei din os sau coarne de cerb (sau de forma acestora), uneori frumos decorate prin incizie, apud ***. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 234

⁶⁹ *Pásztorbot* (magh.), *baculum* (lat.) = cărjă arhierească, toiag, baston pastoral, înalt de aproximativ 2 m, cu o dublă curbură la capătul de sus, purtată de episcopi și abazi în cadrul Sfintei Liturghii; reprezintă puterea de conducere sau pastorală, apud Ioan Tamaș, *op. cit.*, p. 59; *Egger* (? - ?), probabil orfevr, bijutier din Budapesta, renumit în a doua parte a secolului al XIX -lea

de F. Bock, cu însemnele imperiale germane ale încoronării; Scrierea lui Ipolyi despre sfânta coroană a Ungariei; *acuarelele* lui V. Myakovszky (despre monumente istorice și de artă); *Diploma de cetățean de onoare* a lui Ipolyi etc. În afara acestora, mai pot fi văzute și șase *covoare orientale* (de tipul celui din anexă, foto nr.6).

SALA A VI-A, SAU SALA MARE

Această frumoasă sală ne prezintă: secolul al XIX-lea, în ce privește pictura, secolele al XVI – XVII-lea cu covoare de perete / gobelinuri și în sfârșit, secolele al XII – XIX – lea, sub aspectul pieselor de artă orfevieră.

334. Pictură în ulei pe lemn: *Sf. Ioan pe insula Patmos*, de Ferencz / Franz Staudinger, modern⁷⁰. Picturi în ulei: 335. *Papa Paul al III-lea*, copie veche. 336. *Maria Tereza*, secolul al XVIII-lea. 337. *Iisus și Sf. Petru* de Ferencz Szoldatics. 338. *Împăratul Francisc / Franz de Lotharingia / Lorena*, secolul al XVII-lea. 339. *Péter Pázmány*, de Károly Jakobey. 340. Gobelinuri, *Rege și soț*, secolul al XVI-lea. 341. Gobelin, *Scenă din istoria antică a Romei*, secolul al XVI-lea. 342. Gobelin, *Răpirea sabinelor*, secolul al XVI-lea. 343. Scaun mic sculptat. 344. Dulăpior, cu decorațiuni în intarsie, secolul al XVIII-lea. 345. Oglindă splendidă, în stil rococo, în maniera sfârșitului de secol trecut (*al XVIII – lea n. tr.*). 346. Dulăpior cu placă din marmură, cu decorațiuni din bronz, încastrate, din prima parte a secolului (*al XIX – lea n. tr.*). 347. Stativ rococo. Din picturile în ulei ale lui K. Jakobey: 348. Ferencz / Francisc Rákóczy I¹. 349. Gáspár Ipolyi, secolul al XVIII-lea. 350. Miklós Zrinyi, eroul de la Szigetvár. 351. István Illésházy. 352. Ferencz Forgách, arhiepiscop de Strigoni. 353. Miklós Eszterházy. 354. György Széchenyi, arhiepiscop de Kalocsa. 355. a) Carton color, *Regele Sf. Ștefan*, de K Lotz⁷². 355. b) *Episcopul Ioan Vitéz și Janus Pannonius*, de Zsigmond Bubics. Din tablourile lui K. Jakobey. 356. Péter Pázmány. 357. Gábor / Gabriel Bethlen. 358. Szelephényi, arhiepiscop de Strigoni. 359. Zrinyi, poetul. 360. István / Ștefan Bocskai. 361. György Káldi. 362. Ferencz / Francisc Rákóczi al II-lea. 363. Gobelinuri: *Marș triumfal la Roma*, secolul al XVI-lea. 364. Gobelin, *Scenă biblică*. 365. Măsuță cu plăcuță din marmură albă. 366. Măsuță tratată cu bronz (*brozirozva*)⁷³. 367. Gobelin: *Sf. Paul pe insula Malta*, secolul al XVII-lea. 368. *Căsătoria împăratului Barbarossa*. 369. Măsuță. 370. Băncuță sculptată, în manieră renașcentistă germană. 371. Pictură în ulei: *Provincia Bars a Sfintei Cruci*, de Antal Ligeti. 372. Pictură în ulei pe lemn: *Madona cu îngerii muzicanți*, de Ferencz / Franz Staudinger. 373. Pictură în ulei: *Grădina din Bars a Sfintei Cruci*, de Árpád Feszty.

⁷⁰ Franz Staudinger (?-?), pictor neidentificat de noi

⁷¹ Numărul 348 lipsește la înregistrare, în schimb este consemnată piesa. Noi l-am consemnat în textul tradus

⁷² Acest carton, precum și următoarele două, au fost executate pentru biserica din arondismentul Ferenczváros din Budapesta.

⁷³ *Brozirozva (magh.)* = probabil se referă la procedeul de tratare în bronz. corect ar fi *bronzirosva*

374. *Sfânta Familie*, secolul al XVIII-lea. 375. Gobelin: *Barbarossa și Papa Alexandru al III-lea*, secolele al XVI – XVII-lea. 376. Gobelin: *Tinere evreice prezentându-se în fața lui David*, secolele al XVI-XVII-lea. 377. Dulăpior placat cu marmură roșie, cu sculptură de excepție, modern. 378. Măsuță, sculptată în manieră renașcentistă. 379. Măsuță cu sculpturi aurite, în manieră renașcentistă. 380. Pictură în ulei: *Sărbătorirea lui Munkácsy, din 1882, de Gyula Aggházy*⁷⁴. Din tablourile lui Jakobey: (381.) Antal / Anton Verancsics⁷⁵. 382. Miklós Oláh / Nicolaus Olahus, arhiepiscop de Strigoni. 383. Cardinal Endre / Andrei Báthory. 384. Frater György / Gheorghe, Martinuzzi cardinal. 385. Carton color, *Predica lui Kapisztrán János / Ioan Decapistranul*, de K. Lotz. 386. *Festîn egiptean*, pictură în ulei de artistul francez Paul Destez⁷⁶. 387. Carton color *Ultima împărtașanie / cuminicare a lui János / Ioan de Hunedoara*, de K. Lotz. Din tablourile lui K Jakobey: 388. Imre Loóssy, arhiepiscop de Strigoni. 389. György Lippay, arhiepiscop de Strigoni. 390. Zsuzsánna / Suzana Lorántfy. 391. György / Gheorghe Rákóczy I. 392. Pictură în ulei pe lemn: *Calvaria*, de Ferencz / Franz Lair. Gobelinuri: 393. *Scenă de vânatoare*, secolul al XVI-lea. 394. *Flotă condusă de Antoniu și Cleopatra*, secolul al XVI-lea. 395. *Estera în fața regelui Ahasverus*. 396. *Iisus la fântâna lui Iacob*. 397. Pictură în ulei pe lemn: *Christos judecător*, de F. Lair.

398.

Dulap mare din sticlă,

care conține lucrări de orfevrărie cu caracter religios, datând din secolele al XIII - XV-lea.

1-2 *Păstrător de ostii (ostyartarto, magh.) / ciboriu* din bronz emailat, secolul al XIII-lea⁷⁷. 3. *Cădelniță (füstölő)* din bronz, secolul al XV-lea⁷⁸. 4-5. *Relicvariu (ereklyetartó)*, din aramă / alamă emailat, secolul al XIII-lea, în stil romanice⁷⁹. Copie. 6. *Relicvariu din bronz emailat*, secolul al XIII-lea. 7. *Relicvariu din aramă*, încrustat cu pietre prețioase, secolul al XIII-lea. 8. *Relicvariu din bronz emailat*, secolul al XIII-

⁷⁴Gyula Aggházy (1850-1919), pictor maghiar naturalist, elev a lui Munkácsy, studii la Viena, München și Paris

⁷⁵Lucrarea ce urma a fi înregistrată cu numărul 381, există dar, nu este consemnată cu număr. Noi am consemnat numărul în textul tradus

⁷⁶Paul Destez (?-?), pictor neidentificat de noi

⁷⁷Ciboriu (lat. ciborium), ostyartarto (magh.), în cazul de față = 1. vas din metal prețios în formă de cupă sau cutiuță, în cele mai multe cazuri cu capac, în care se păstrează ostiile (pâinea nedospită utilizată de preot în timpul Sfintei Liturghii, simbolizând trupul lui Iisus Christos; vezi *azimă* și *euharistie*), în tabernacol; în altă ordine de idei: 2. boltă de piatră sau de metal (bronz), numită și *baldachin*, susținută de patru coloane, situată deasupra altarului în basilicile creștine; una din cele mai celebre este cea a lui Bernini din Basilica Sfântul Petru din Roma / Vatican, apud Ioan Tamaș, *op. cit.*, p. 63, 64

⁷⁸Cădelniță (slav *kadilnica*), füstölő (magh.) = recipient mic, în care se pune tămâie peste cărbunii aprinși, utilizat de preot în cadrul unor celebrări liturgice; apud Ioan Tamaș, *op. cit.*, p. 56, 57; amintim aici și *turibulum*, *navicula* = recipient depozitar pentru tămâie

⁷⁹Relicvariu (fr.), ereklyetartó. (magh.) = cutie având forme variate, în care se păstrează rămășițe din trupul sau din obiectele unui sfânt (vezi *moaște*), apud ***. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 797

lea. 9-10. *Două cruci grecești*, din aramă, de mici dimensiuni. 11. Fragmente din *cruci*, secolele al XII - XIII-lea. 12. *Placă de aramă emailată*, secolele al XII - XIII-lea. 14. *Păstrător de ostii*, ciboriu din bronz, secolul al XIII-lea. 13-15. *Cădelniță* în manieră gotică, secolul al XV-lea. 16. *Relicvariu din aramă* cu decorațiuni din email, din secolul al XV-lea. 17-18. *Toiag / cârjă arhierască*, din bronz emailat, secolul al XIII-lea. 19. *Tavă din aramă*, secolele al XII - XIII-lea. 20. *Medalion din bronz*, secolul al XIII-lea. 21. *Basorelief din bronz* emailat, secolele al XII - XIII-lea. 22. *Placă din bronz*, emailat. Copie. 23. *Placă din bronz*, emailat. Copie. 24. *Cruce din bronz*, secolele al XI - XII-lea. 25. *Cruce purtată la piept / engolpion*, din argint, secolul al XIII -lea (?)⁸⁰. 26. *Engolpion din argint*, secolul al XIV - XV-lea. 27. *Engolpion din bronz*, secolul al XIII-lea. 28. *Cruce din argint* decorată cu *camee* și cu *intaglio*, secolul al XIV-lea⁸¹. 29. *Cruce relicvariu din bronz*, secolul al XIII-lea. 30. *Engolpion, din aur și bronz*, cu cristale, secolele al XIV - XV-lea. 31. *Pafta /cataramă /agrafă (?)* din aur, argint, cu *turcoaze*, cu *granate*, cu pietre false, emailat, secolul al XV-lea⁸². 32. *Pafta /cataramă /agrafă (?)* din argint aurit, granate, secolul al XV-lea. 33-34. *Sfeșnic din alamă, emailat, în maniera secolului al XIII-lea*. 35-36. *Sfeșnic din alamă, emailat, din secolului al XIII-lea*. 37. Fragmente de *cruce din bronz*, secolul al XII - XIII-lea. 38-39. *Plăci emailate*, în maniera secolelor al XII - XIII-lea . Copii. 40. *Glob din alamă*. 41. *Placă din bronz emailat* cu figura lui David, secolul al XIII-lea. 42. *Placă din bronz* cu figura Sf. Petru , în maniera secolului al XIII-lea. Copie. 43. *Crucifix aurit*. Partea inferioară este nouă. Partea superioară datează din secolele al XI - XII-lea. 44. *Păstrător de ostii / ciboriu*, din bronz aurit, secolul al XV-lea. 45. *Păstrător de ostii / ciboriu*, din bronz aurit, secolul al XIV-lea. 46. *Relicvariu din bronz* emailat, din secolul al XV-lea. 47. *Ciboriu*, din bronz aurit, secolul al XV-lea. 48. *Monstranță (szentségtartó)*, din bronz aurit, secolul al XIV-lea. *Cruce*, în formă de palmier, gravurile de pe talpă datează din secolul al XVIII-lea. 49. *Relicvariu din bronz*, secolele al XIV - XV-lea. 50. *Potir (kehely)* din bronz / alamă, partea superioară este nouă, partea inferioară datează din secolele al XIII - XIV-lea⁸³. 51. *Potir din argint aurit*, din secolul al XV-lea. 52. *Monstranță din bronz aurit*, cu decorațiuni în email, secolul al XV-lea. 53. *Crucifix din argint aurit*, din secolul al XV-lea, cu un înscris datând din 1696. 54. *Cristelniță din argint aurit* cu email. Modern. 55. *Casetă cu capac / bombonieră*

⁸⁰ *Engolpion* (ngr.) = pandativ, iconiță, cruce, lucrate dintr-un metal prețios pe care arhiercii o poartă la gât, apud, ***. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 333

⁸¹ *Camee* (fr.) = piatră dură, în straturi divers colorate, sculptată în relief cu o figură sau cu motive decorative, servind ca bijuterie, apud ***. *Mic dicționar enciclopedic*. p. 141; *Intaglio* (it.) = operațiune de încastrare a unei decorațiuni într-un alt material

⁸² *Turcoază* (fr.), *peruzea* (it.) = piatră semiprețioasă opacă cu nuanțe mergând de la albastru deschis până la albastru verzui, apud ***. *Mic dicționar enciclopedic*. p. 700 și 964; *Granate* (germ.) = silicați naturali, pietre semiprețioase.

⁸³ *Potir* (sl.), *kehely* (magh.) = vas liturgic din metal de forma un ui pahar sau a unei cupe cu picior, apud ***. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 740

(szelence) din argint⁸⁴. 56. *Crucifix din argint aurit*, cu decorațiuni de tip (nielló)⁸⁵. Talpa / baza este nouă.; restul părților datează din secolul al XV-lea. 57. *Clopoțel din bronz în stil romanico-modern*.

399.

Pe o masă rococo placată cu marmură, se află un dulap din sticlă, care conține un tezaur ecleziastic: 1. *Engolpion de tip crucifix*, din aur emailat, cu lanț. 2. *Inel din aur cu rubin*. 3. *Engolpion tip crucifix rococo*, din aur, cu lanț. 4. *Engolpion din aur cu 10 camee*, cu lanț și un inel cu camee. 5. *Engolpion din aur și argint*. 6. O altă piesă identică. 7. *Engolpion filigranat*, din aur și argint. 8. *Ac mozaicat din aur*. 9. *Nasture mozaicat din aur*. 10. *Engolpion tip crucifix filigranat*, din aramă / alamă. 11. *Engolpion mozaicat*, din aur. 12. *Engolpion filigranat*, din argint aurit, cu smaragde și cu scoică⁸⁶. 13. *Engolpion din aramă / alamă*, emailat. 14. *Engolpion din argint*, cu turcoize, aurit. 15. *Engolpion vechi*, din aur, emailat, cu pietre. 16. *Engolpion traforat*, emailat, din argint. 17. *Engolpion din aramă*. 18. *Cruce de doliu*, din argint, cu pietre violete. 19. *Engolpion din argint aurit*, traforat, cu decorațiuni emailate. 20. *Engolpion vechi din aur, argint*, emailat. 21. *Engolpion din argint cu diamante*. 22. *Nasfa / engolpion din aur*, cu smaragde, cu toc / teacă / capsulă, cu rubine, emailat, traforat⁸⁷. Reprezintă *Calvaria*, secolul al XVII-lea, artă maghiară. 23. *Capete de femei*, cu corali din argint aurit, emailate, secolul al XVII-lea (?). 24. *Medalion italian, florentin*, (niellós), din 1400, din argint, reprezentând nașterea lui *Christos*. 25. *Engolpion din aramă*. 26. *Inel din aur cu smaragde și un rând de briliante*. 27. O altă piesă identică. 28. *Inel din aur cu perle*, cu camee verde închis. 29. *Inel din aur, cu safir și 10 diamante*. 30. *Inel din aur cu imaginea Mariei*, în email și granate. 31. *Inel din aur*, cu pietre prețioase din *acvamarin* și 12 diamante⁸⁸. 32. *Inel din argint aurit*, cu granate. 33. *Crucifix din aur, crucea din lapis lazuli*⁸⁹. 34. *Cataramă din argint aurit*, cu email, cu pietre prețioase și perle veritabile. În față: (nenumărat) imaginea raclei / hermei orădene a Sf. Ladislau, care în momentul de față este adăpostită la Győr. A fost comandată de Arnold Ipolyi în 1886⁹⁰. 35. *Inel din argint de tip Rákóczy*. 36. *Inel din*

⁸⁴ *Szelence* (magh.) = cutiută decorată cu capac (ex: bombonieră) folosită la depozitarea unor obiecte de mici dimensiuni, apud Ferenc Gerencsér, *Op. cit.*, p. 173

⁸⁵ *Niello* = procedeu artistic de decorare cu metal după metoda inciziei, prin umplere cu aliaj negru, apud Wikipedia

⁸⁶ *Smaralde / smaragde* (it. ngr.) = varietăți verzi de beril, cristalele limpezi reprezintă pietre prețioase, apud ***, *Mic dicționar enciclopedic*, p.867

⁸⁷ *Nasfa* (magh.) = pandativ pe lanț, bijuterie din aur încrustată cu pietre prețioase; decorațiune purtată la piept, eventual cusută pe haină, pensă, cârlig, clemă, bijuterie agățată pe haină; apud Ferenc Gerencsér, *Op. cit.*, p. 125

⁸⁸ *Acvamarin* (germ.) = varietate limpede de beril, albastru sau verde deschis, piatră prețioasă, apud ***, *Mic dicționar enciclopedic*, p. 10

⁸⁹ *Lapis lazuli* (fr., lat.) = piatră ornamentală, apud ***, *Mic dicționar enciclopedic*, p. 526

⁹⁰ În momentul de față (1896 n. tr.) la expoziția milenară (din text n. tr.)

aur, cu granate. 37. *Inel din aur mozaicat cu monograma Christos*. 38. *Inel din aur*, din secolul al 16-lea. 39-41. *Nasturi din aur* cu monograma *Christos*. 40. *Inel din aur*, din secolul al 14-lea. 42. *Potir din argint aurit*, cu perle veritabile, pietre scumpe, decorațiuni splendide din sârmă emailată⁹¹. Comandat în 1885 de către Arnold Ipolyi, după modelul potirului din secolul al XVI-lea, al arhiepiscopului de Kalocsa, László Pethe și executat de către meșterul budapestan Fülöp Link⁹².

400.

Dulap mare din sticlă,

care conține, în linii mari, capodopere ale orfevrăriei lumii maghiare a secolului al XVII-lea.

1. *Cană / garafă din argint aurit*, secolul al XVII-lea⁹³. 2. *Pahar cu picior, din argint aurit*, cu decorațiuni din email și filigran, secolul al XVII-lea. 3. *Pahar pentru ou fiert*, din argint emailat. 4. *Scrumieră din argint*, secolul al XVII-lea. 5. *Solniță din aramă / alamă*, cu pictură în email, secolul al XVII-lea. 6. *Brățară din argint emailat*. 7. *Tăviță din argint ciocănit / martelat*, emailat, din 1632. 8. *Cană / garafă din argint aurit*, cu basorelief din fildeș (fauni și nimfe), secolul al XVII-lea. 9. *Cupă cu capac*, pe margini cu tritoni și nimfe, secolul al XVII-lea. 10. *Billicom, cupă mare cu capac, din argint aurit și din ou de struț*, secolul al XVII-lea. 11. *Paharul festiv, din argint aurit*, al principelui István / Ștefan Bocskay, din anul 1605. 12. *Billicom din argint aurit și ou de struț*, secolul al XVII-lea. 13. *Presupusul pahar de nuntă al principelui Gábor / Gabriel Bethlen, din argint aurit, cu scoică* (nautilus n. tr.), secolul al XVII-lea. 14. *Cană / Carafă cu capac, din aur, argint și ou de struț*, secolul al XVII-lea. 15. *Cană din aur, argint și nucă de cocos*, secolul al XVII-lea. 16. *Recipient pentru muștar*, de la începutul acestui secol (al XIX-lea n. tr.). 17. *Solniță din argint*, secolul al XVII-lea. 18. *Ceas din argint aurit*, modern. 19. *Ceas de buzunar din aramă / alamă* (?), cu pictură în email, cu pietre false, de la începutul acestui secol (al XIX-lea n. tr.). 20. *Cană din alamă*, cu pictură în email. 21. *Ceas cu stativ*, cu o decorație splendidă din email, în maniera secolului al XVII-lea. 22. *Tăviță din argint aurit*, din secolele al XVII - XVIII-lea. 23. *Pumnal / stilet indian*, emailat. 24. *Cataramă din argint aurit*, cu turcoise, granate, decorațiuni de email, secolul al XVI-lea. 25. *Cataramă din argint aurit*, cu perle veritabile, cu turcoise, emailat, secolul al XVII-lea. 26. *Clopoșel din bronz / alamă*, de la începutul acestui secol (al XIX-lea n. tr.). 27. *Cataramă din argint aurit*, cu turcoise, emailat, secolul al XVII-lea. 28. *Dispozitiv pentru întreținerea flăcării lumânărilor (koppantó)*, secolul al XVII-lea⁹⁴. 29. *Tabacheră din argint*, secolul

⁹¹ În momentul de față (1896 n. tr.) la expoziția milenară, din text

⁹² Fülöp Link, bijutier maghiar, de origine evrească, activ la Budapesta în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

⁹³ Garafă, carafă (ngr.) = sticlă cu gâtul strâmt și partea de jos bombată, apud ***, Mic dicționar enciclopedic, p. 400

⁹⁴ Koppantó (magh.) = dispozitiv utilizat la îndepărtarea reziduurilor arse de la lumânări utilizat pentru menținerea și întreținerea flăcării, apud <http://en.wikipedia.org/wiki/Koppantó>

al XVIII-lea. 30. *Tăviță din argint*, secolele al XVII - XVIII-lea. 31. *Tăviță din argint aurit*, cu decorațiuni în formă de frunză, ciocănit / martelat, secolul al XVII-lea. 32. *Pumnal / stilet cu mâner*, cu teacă din argint, decorat în manieră nielló, secolul al XVII-lea. 33. *Pumnal / stilet din argint*, secolul al XVII-lea. 34. *Clopoșel din fier turnat*, însemnat cu anul 1557. Copie. 35. *Ceas din argint aurit*, fixat pe o broască țestoasă emailată. 36. *Bombonieră din argint aurit*, secolul al XVIII-lea. 37. *Tavă din argint aurit*, cu decorațiuni florale ciocănite / martelate, prima parte a secolului al XVII-lea. 38. *Călimară din bronz*, în manieră renașcentistă. 39. *Solniță din argint aurit*. 40. *Recipient cu nisip siccativ (porzótartó)* din bronz⁹⁵. 41-55. *Tacâmuri* din secolele al XVII - XVIII și al XIX-lea. 56. *Tavă de aramă / alamă cu email indian*. 57. *Pahar din argint aurit*, în manieră renașcentistă, secolele al XVI - XVII-lea. 58. *Pahar din argint aurit*, secolul al XVII-lea. 59. *Pahar din argint aurit*, cu medalioane, începutul secolului al XVIII-lea. 60. *Pahar din argint aurit*, din 1648. 61. *Pahar de împărtașanie (urvacsorapohár)*, secolul al XVII-lea⁹⁶. 62. *Pahar din argint aurit* în manieră renașcentistă, secolele al XVI - XVII-lea. 63. *Ceașcă din argint și nucă de cocos*, secolele al XVII-XVIII-lea. (Numărul 64 nu figurează în text)⁹⁷. 65. *Pahar din argint aurit* din secolul al XVIII-lea. 66. *Ceașcă din argint și nucă de cocos*, secolele al XVII - XVIII-lea. 67. *Pahar din argint aurit* din secolul trecut (al XIX-lea n. tr.). 68. *Vas din argint aurit*, secolele al XVII - XVIII-lea. 69-70. *Statuetă din aramă*, secolul al XVII-lea. 71.72.73.80. *Tăvi din aramă / alamă*, emailate, moderne. 74. *Ceas cu stativ din argint aurit*, cu decorațiuni din email, din secolul al XVII-lea, în manieră renașcentistă⁹⁸. 78. *Tabacheră (burnótszelence) cu scoică* perliferă, secolul al XVIII-lea⁹⁹. 79 *Clopoșel din fier*.

Lecturând cele două texte în traducere, în mod inevitabil, cititorul își va pune câteva întrebări.

Prima dintre ele, izvorând cu precădere din conținutul celui de al doilea text, se referă la mărimea, la numărul de piese care au alcătuit Colecția Ipolyi, mai precis segmentul său orădean. De la început se impune precizarea că numărul exact al pieselor întregii colecții nu se cunoaște nici până azi. Pe parcursul constituirii acesteia, numărul obiectelor artistice a fluctuat. În timp ce se achiziționau noi lucrări, altele mai vechi, prin donație, luau drumul unor instituții culturale de interes public, precum Muzeul Național de Artă din Budapesta care le redistribuia altor muzee zonale din provincie¹⁰⁰.

⁹⁵ *Porzótartó (magh.)* = recipient cu nisip fin, utilizat la împrăștierea peste cerneala unui text scris cu pană, în secolele trecute

⁹⁶ *Urvacsorapohár (magh.)* = vas liturgic utilizat la împărtașanie

⁹⁷ Lucrarea ce urma a fi înregistrată cu numărul 64 lipsește

⁹⁸ Numerele nemenționate adică 75, 76 și 77 lipsesc din text.

⁹⁹ *Burnót-szelence (magh.)* Burnót = praf de tutun, tabac folosit la prizat, provoca strănutul; szelence = tabacheră, în cazul de față; apud Ferenc Gerencsér, ..., p. 26 și 173

¹⁰⁰ Pál Cséfalvay, *op.cit.*, p. 97

Segmentul de colecție trimis la Oradea, proprietate particulară a episcopului Ipolyi, este legat de urcarea în scaunul episcopal al diecezei, a lui Arnold Ipolyi. În consecință se poate face cel mult o trimitere la numărul de obiecte care au făcut parte din colecția lăsată moștenire orașului de pe Crișul Repede. Aici, aceasta a rezidat din anul 1896 până în 1919, făcând obiectul unei expoziții permanente precum și a altora temporare, între anii 1896 și 1916. Același exeget, P. Cséfalvay, printre cele câteva presupuneri și aproximări, avansează și ideea că adnotările episcopului A. Ipolyi cu privire la inventarul jurnalul achizițiilor colecției sale, ar fi rămas la Oradea unde, în timp, i s-a pierdut urma¹⁰¹.

Dintre multele inventarieri ale Colecției Ipolyi, atât cea din Ungaria cât și cea care a fost în proprietatea muzeului orădean, se va supune atenției cititorului, cea din urmă. În ce privește structura acesteia și numărul de piese, în 1889, după sosirea la Oradea, istoricul de artă orădean József Biró, la mijlocul deceniului al patrulea (1933-1937, probabil în 1936), al secolului al XX-lea, avansa următoarele cifre: 521 de tablouri, majoritatea în ulei, 219 piese de orfevrărie, 518 vase antice, 83 de covoare orientale, 26 de gobelinuri, 77 piese de mobilier, precum și numeroase vase și alte genuri de relicve¹⁰².

La același conținut, s-a referit și ilustrul om de cultură clujan Coriolan Petranu (1893-1945), „*primul istoric de artă profesionist român din Transilvania*”, membru al unei delegații din partea Președinției Consiliului Dirigent și al Ministerului Cultelor din România - care, a însoțit în anul 1919 armata română, mandatată de Antanta, să restabilească ordinea de drept în Ungaria convulsionată de revoluția bolșevică a lui Béla Kun, spre a recupera bunurile artistice și culturale pierdute de Transilvania ca urmare a primului război mondial¹⁰³. Lista sa, întocmită în baza unor cataloage, fără a le mai putea confrunța cu piesele colecției episcopale orădene, depozitate în pivnițele Muzeului Național de Artă al Ungariei, prezenta următorul inventar: „...2000 de obiecte și are următoarele grupuri: I. tablouri în majoritate în ulei 521. II. orfevrărie 119. III. majoică, porțelan etc. 510, IV. broderie 270, V. covoare orientale 83, gobelinuri 26, VI. mobile 77 bucăți. Restul conține: arme, opere istorice ilustrate, diplome, manuscrise și corespondența științifică a decedatului”, consemnat, mai târziu, în anul 1925, într-un volum¹⁰⁴.

Din anul 1886 datează un *Catalog al unei expoziții*, deschisă la 23 octombrie același an, organizată la Școala călugărițelor ursuline, în care figurează 270 de piese,

¹⁰¹ József Biró, *op.cit.*, p. 204-208; Vasile Sarca, *op.cit.*, p. 357

¹⁰² Nicolae Sabău, Coriolan Petranu și colecția episcopului catolic de Oradea, Ipolyi Arnold, în „Studii istorice”, Editura Presa universitară clujană, Cluj – Napoca, 1998, p. 441

¹⁰³ V. Karácsonyi, *Jelentes.../Raport...*, 1893, p. 23; V. Karácsonyi, *Kalauz a biharmegyi és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület múzeumához / Călăuză / ghid al muzeului societății de arheologie și istorie al comitatului Bihor și al orașului Oradea, 1896*

¹⁰⁴ Coriolan Petranu, *Chestiunea colecției de artă Ipolyi*, în *Revendicările artistice ale Transilvaniei*, Arad, 1925, p. 116

din colecția Ipolyi, fiind expus doar segmentul de broderii, de factură mai veche și mai nouă¹⁰⁵. De observat că segmentul colecției destinat orașului Oradea, e posibil să nu fi sosit încă aici, expoziția realizându-se de către Béla Czobor, rector al seminarului de preoți romano-catolici din Oradea, din însărcinarea lui A. Ipolyi, probabil din piese trimise special în acest scop¹⁰⁶.

Amintind de anul 1893, Coriolan Petranu, menționează un *Raport... / Jelentés...*, la care face apel, fără să intre în detalii, când avansează cifrele amintite în lucrarea sa din anul 1925 și de care se folosisse cu prilejul misiunii sale la Budapesta cea din 1919.

În anul 1887, vede lumina tiparului un alt *Catalog de expoziție*, organizată la Muzeul de Arte Industriale din Budapesta, din cele mai frumoase piese de orfevrărie, gobelinuri, covoare orientale, broderii și ceramică, ale colecției Ipolyi, cu prilejul împlinirii unui an de la trecerea în neființă a episcopului colecționar.

Urmează, în ordine cronologică, cele două (respectiv trei) materiale, traduse mai sus, din limba maghiară : *Rövid szemle az új múzeum épületében / Scurt periplu prin clădirea noului muzeu și Ipolyi gyűjtemény / Colecția Ipolyi*, aceasta din urmă identificându-se cu un al treilea material intitulat: *Călăuza / Ghidul prin muzeu*, toate coordonate de către János Karácsonyi, redactate de Gyula Némethy și tipărite în volumul amintit.

În anul 1916, în condițiile primului război mondial, o delegație din partea Muzeului de Artă din Budapesta se deplasează la Oradea, unde inventariază, consemnează în 26 de pagini, într-un proces verbal și ambalează între 7 și 15 septembrie conținutul Colecției Ipolyi, dar și alte obiecte de colecție ale societății muzeale în 43 de lăzi (numerotate de la I la XLIII), și încă 8 lăzi (numerotate de la A la H)¹⁰⁷.

În ce privește destinul Colecției episcopului Ipolyi, după 1919, anul plecării acesteia din Oradea, este interesantă a se consulta: amintitul volum omagial precum și deosebit de elaboratul studiu istoric, de fapt o pledoarie a profesorului universitar clujan Nicolae Sabău, în favoarea lui Coriolan Petranu și a efortului depus de acesta spre recuperarea Colecției Ipolyi și a altor bunuri culturale pierdute de România¹⁰⁸.

Ultimele cifre în ceea ce privește colecția, în perioada în care aceasta se afla încă la Oradea, sunt notate în amintitul proces verbal. Același exeget maghiar P. Cséfalvay, în studiul mai sus amintit, notează faptul că, Tibor Gerevich, în 1916, i-ar fi înaintat lui Antal Lepold o lungă listă „cu acele valori eclesiastice care ar trebui

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 120; Pál Cséfalvay, *op.cit.*

¹⁰⁶ Jenő Radics, *Országos Magyar Iparművészeti Múzeum. Képeskalauz néhai Ipolyi Arnold nagyváradi püspök gyűjteményéhez / Muzeul de Artă Industrială. Călăuza / ghid al Colecției fostului episcop de Oradea Arnold Ipolyi*, Budapesta, 1887, apud Pál Cséfalvay, *op. cit.*, p. 102; Coriolan Petranu, *op.cit.*, p. 120

¹⁰⁷ Vasile Sarca, *Restituirea unui document*, în „Munții Apuseni”, VII – VIII, Editura Universității, Oradea, 2002, p. 45-56

¹⁰⁸ Nicolae Sabău, *op. cit.*, p. 443-449; P. Cséfalvay, *op.cit.*, p. 93-152

aduse, din nordul arhiepiscopatului, la Strigoniu". Să se înțeleagă prin aceasta că nu se dorea recuperarea întregii colecții Ipolyi, răspândită pe la diverse muzee ?. Același A. Lepold mai arată că 2/5 din colecția din Oradea, nu ar fi părăsit niciodată orașul. O pagină mai încolo, însuși P. Cséfalvay, menționează că la Oradea ar fi rămas 3/5 din colecție.

József Biró amintește de faptul că în anul 1904 s-a intrat prin efracție în muzeu, de unde s-au sustras 40 de bijuterii deosebit de prețioase. Făptașii nu au fost descoperiți niciodată, cu toate că bănuielele s-au îndreptat spre unul din paznicii muzeului. Urmele s-au pierdut pe undeva prin America. La rândul său, P. Cséfalvay susține că, în anul 1916, în momentul inventarierii colecției în vederea ambalării și transportării ei la Strigoniu, A. Lepold constată cu stupeoare că din colecție lipseau „cele mai prețioase obiecte din aur, pocalele din filigran emailat”. Din nou, un funcționar mărunț se făcea vinovat de delapidare și din nou profitând de condițiile tulburi ale războiului, urmele se pierdeau tot pe unde prin America.

Nu trebuie trecut apoi cu vederea nici faptul că întreaga colecție de la Oradea a zăcut în condiții improprii, pe coridoarele insalubre ale unei mănăstiri și în podul catedralei orădene, unde s-au degradat în mare parte, cu precădere țesăturile și obiectele din lemn, roase fiind de molii și carii, după cum amintește același P. Cséfalvay.

Cu alte cuvinte, deoarece până în 1948, anul naționalizării nu s-a mai petrecut, după știința noastră, nici un eveniment semnalabil, din colecția Ipolyi a luat drumul Muzeului din Strigoniu ceea ce s-a dorit să plece și a rămas la Oradea, aproximativ cam tot ceea ce s-a dorit să rămână. S-au mai amestecat între ele și obiectele Colecției Ipolyi cu cele aflate în proprietatea Episcopiei romano-catolice. Elocvent în acest sens este cazul tabloului de mari dimensiuni „Matei Corvin în fața Vienei”, pictat de Otto Koroknyay. Ca să nu mai vorbim de registrele de evidență, primele și cele mai vechi, utilizate până la divizarea muzeului pe secții, înainte de mutarea în Palatul baroc, în anul 1971, registre care există și azi. După cum consemnează același autor, în anul 1889, cel al sosirii la Oradea, colecția a venit, ambalată fiind în 120 de lăzi încărcată în 4 vagoane de marfă, ca mai apoi în 1919 să părăsească Oradea, cu destinația Strigoniu, via Budapesta, ambalată în 43 + 8 lăzi încărcate într-un singur vagon.

La ora actuală, deținătorii întregii Colecții Ipolyi (cea fostă orădeană, cea recuperată de prin muzeele provinciale, la finele primei mari conflagrații mondiale, cu piesele depuse la Muzeul Ecleziastic din Strigoniu ca și cele din proprietatea Muzeului Național de Artă și Muzeului de Artă Industrială din Budapesta) pot face dovada existenței sigure a: 200 de picturi și sculpturi, 117 piese de orfevrărie, 25 de gobelinuri, 34 de covoare orientale, 96 de articole de broderie de factură populară, 46 obiecte din faianță și porțelan, 10 vitralii, 19 obiecte din sticlă, 2 veșminte sacerdotale și 2 mici codexuri ca făcând parte, în mod sigur, din Colecția Ipolyi. Identificarea lucrărilor aparținând amintitei colecții, a fost și este, mult îngreunată de faptul că, la finele primului război mondial, înaintea dării unui verdict definitiv de către forurile internaționale

întrunite la Paris și Budapesta, de pe majoritatea obiectelor venite din provincie au fost șterse numerele de inventar¹⁰⁹. În situația cea mai critică se află, cu precădere, lucrările de sculptură și basoreliefurile.

În ce privește structura expoziției permanente a colecției, în cadrul fostului Muzeu orădean, demn de menționat este faptul că la baza expunerii a stat o strategie modernă, științifică pentru vremea respectivă. Remarcabil este și faptul că s-a știut a rupe cu ordinea structurală în favoarea succesiunii cronologice, implicit stilistice, cărora le-a fost subordonată.

Conținutul colecției, după cum s-a putut observa pe parcursul lecturării textelor traduse, a fost unul de excepție, numărând printre piese: picturi, creații ale măștrilor Renașterii italiene și europene, precum și ale epocilor următoare, până spre finele secolului al XIX –lea, în zorii apariției artei moderne, apoi din piese de sculptură, mobilier, obiecte de bijuterie și orfevrărie, tapiserii și covoare orientale ilustrând diverse epoci și curente artistice, de la romanic și gotic și până la rococo și clasic. Pe drept cuvânt Coriolan Petranu, pe vremea când mai spera la reîntoarcerea colecției la Oradea făcea următoarea remarcă: „*Prin această colecție Muzeul din Oradea – Mare va deveni cel mai bogat muzeu de istoria artelor din România, după Muzeul Brukenthal și cel mai multilateral muzeu de istoria artelor din țară*”.

Colecția și-a ilustrat din plin tendința de factor de educație artistică, estetică, istorică și religioasă, fie ea și partinică, prin exponatele sale, de la portrete de împărați, regi, principii ai Transilvaniei, figuri de mari sacerdoți, precum și portrete de personalități celebre, legate sub o formă sau alta de Oradea și până la obiecte de cult de o valoare inestimabilă.

Aparatul critic al lucrării de față, aparent încărcat, indică câteva din sursele bibliografice vizând problematica. S-a considerat apoi, ca necesar, să se facă unele precizări, în principal, asupra numelor unor pictori, autori ai unor tablouri din colecție și să se întocmească un îndreptar al denumirilor unor obiecte de cult și uzuale. Artiștii neidentificați de către noi, pentru moment, au fost consemnați ca atare. De altfel scopul final al lucrării nu a fost identificarea lor. Sarcina s-a dovedit a fi cu atât mai dificilă cu cât aceste obiecte, precum și terminologia legată de rit, sunt specifice religiei romano-catolice, fiind exprimată în limba maghiară și latină. O serie de nume de principii ai Transilvaniei, precum și de înalte fețe bisericești de rit latin, ca și reprezentanți ai culturii, s-a considerat a nu necesita explicație, fie pe motiv că sunt destul de cunoscute, fie pentru simplu fapt că nu fac obiectul comentariului de față.

Vorbind despre *valoare*, vor fi din aceia care își vor pune problema, care a fost și care este aceasta? De ce prețuri se poate vorbi? Înainte de toate și în mod cert valoarea morală, culturală și artistică este inestimabilă și nu poate fi exprimată în bani. În altă

¹⁰⁹ Pál Cséfalvay, *op.cit.*, Gyula Némethy, *op.cit.*, p. 101-102: Ar fi posibil ca numerotarea făcută lucrărilor expuse în cadrul expoziției din anul 1896 din noul muzeu orădean, să fi corespuns cu numerele de inventar al obiectelor

ordine de idei, valoarea pecuniară, în lipsa unor estimări aduse la zi, nu poate fi enunțată. Se va rămâne la cea făcută de Coriolan Petranu: „*Colecția a fost prețuită în anul 1891 ca valoare materială (nu artistică ori istorică) la 16000 de floreni (austrieci n.tr.) sau 32000 de coroane (ungurești n. tr.). Pentru a ne face o formă de părere despre valoarea materială de azi, cred că nu este exagerat a înmulți această sumă din 1891 cu 100, ceea ce înseamnă peste trei milioane. Unde mai este valoarea istorico-artistică, care la o parte a obiectelor înmulțește cu zece valoarea materială. Dacă numai a opta parte o socotim între cele de mare valoare istorico-artistică, iar restul numai ca valoare pur materială, valoarea colecției trece peste șase milioane și jumătate*”¹¹⁰. Azi, am putea adăuga faptul că, dacă un expert financiar contemporan ar reevalua ultima cifră, reactualizând-o, valoarea obținută ar fi de ordinul unui număr astronomic.

În ceea ce privește traducerea textului din limba maghiară în limba română, s-a încercat stabilirea unui echilibru între litera textului și spiritul acestuia, având totodată grija de a nu se îndepărta de sensul real.

Au existat unele situații în care, spre o mai bună percepere a conținutului propoziției ori frazei, dat fiind specificul limbii maghiare de a exprima unele noțiuni sau idei în mod eliptic, traducerea s-a făcut prin completarea termenilor lipsă, spre a nu da loc unor eventuale confuzii ori neînțelegeri.

S-au respectat apoi, atât construcțiile baroce ale frazelor întâlnite în primul text, cât și consemnările telegrafice din cel de al doilea, ambele ieșite de sub mână unui singur autor. În cazul de față conținutul de informație a fost cel care a primat.

Au fost situații în care s-a considerat că sunt necesare chiar două variante ale unui cuvânt utilizat, caz în care s-a recurs la semnul .../...

Numele unor personalități istorice consemnate în istoriografia ambelor popoare a fost redat în grafia ambelor limbi.

O dificultate a constituit-o și păstrarea izului arhaic al limbii maghiare de la sfârșit de secol al XIX-lea, precum și traducerea termenilor ce se referă la obiecte și obiceiuri de cult din ritul romano-catolic.

În loc de epilog. Guvernul de la București, în speță Ministerul Culturii îi retracează împrumutarea lui Coriolan Petranu de a mai duce tratative pentru recuperarea bunurilor culturale pierdute. Este înlocuit în funcție de către Tzigara – Samurçaș.

Demersurile diplomatice se târăgănează vreme de cinci ani și se sfârșesc prin sentința dată de către Comisia de Reparații de la Paris, care atribuie Colecția Ipolyi, Muzeului ecleziastic din Strigoniu, în aprilie 1926.

Cu puțin timp mai devreme, Tibor Gervich, director al Muzeului Creștin și muzeograf al Muzeului Național din Budapesta îi scria lui Lepold, la 5 aprilie 1925: „*a fost emoționant sprijinul acordat de italieni, ... au stat de partea noastră fără nici o*

¹¹⁰ Coriolan Petranu, *op.cit.*, p. 122

rezervă, de parcă ar fi fost propria lor cauză"¹¹¹. Și când te gândești că în timpul primului război mondial Italia a făcut parte din aceeași Alianță cu România. Și parcă nu ar fi fost îndeajuns, în Memoriile sale, tomul III (1919 – 1930), Alexandru Tzigara – Samurcaș, împluternicitul cu rezolvarea cazului moștenirii Ipolyi, în locul lui Coriolan Petranu, vorbește despre „*prompta rezolvare a revendicărilor din Ungaria*”, în sensul renunțării definitive din partea statului român¹¹².

---

¹¹¹ Pál Cséfalvay, *op. cit.*, p. 101; Coriolan Petranu, *op. cit.*

¹¹² Alexandru Tzigara – Samurcaș, *Memorii III 1919 – 1930*, Editura Meridiane, București 2003, p. 125-128

*Aducem pe această cale mulțumiri Monseniorului, József Fodor, vicar al Eparhiei Romano-Catolice de Oradea, pentru sprijinul acordat în interpretarea și precizarea unor termeni utilizați în cadrul ritului romano-catolic, consemnați în aparatul critic fără a li se specifica proveniența

ANEXE

I.

II.

I. – II. Paginile de garda ale celor doua tipărituri din anul 1896, privind conținutul colecției Ipolyi, în perioada orădeană a acestuia.

1.

2.

3.

4.

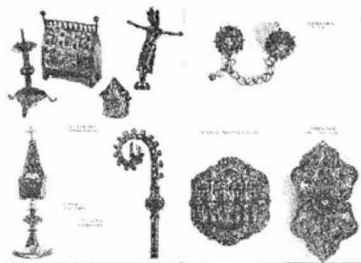
5.

6.

7.

8.

9.

1. *Clădirea Societății de Arheologie și Istorie a județului Bihor și a orașului Oradea*, din strada Muzeului nr.2, sediu propriu al muzeului orădean între anii 1896 și 1970. În momentul de față Club al copiilor. Fotografie contemporană (2010). Colecția Vasile Sarca.

2. *Portretul episcopului Arnold Ipolyi*, de pictorul Gyula Benczúr, proprietate a Galeriei Naționale de Artă din Budapesta. Reproducere foto după coperta volumului: Pál Cséfalvay, *Ipolyi Arnold emlékkönyv / Carte de amintiri...*, Editura Apostoli Szentszék, Budapesta, 1989

3. *Scenă de societate*, de pictor maghiar (între 1770-1780), cu nr. 65 / II în : András Mucsi , *Az esztergomi Keresztény Múzeum régi képtárának katalógusa / Catalogul vechii pinacoteci a Muzeului Creștin din Strigoni*, Editura Corvina, Budapesta, 1975, din fosta Colecție Ipolyi, probabil una din cele două cu nr. 284 sau 287 din *Călăuză*

4. *Madonă*, de pictor venețian din prima jumătate a secolului al XIV-lea, de pe un diptic, reproducere foto după András Mucsi, *Catalogul...*, *Colecția Ipolyi*

5. *Dumnezeu Tatăl înconjurat de un cor de îngeri*, de sculptor maghiar, aproximativ 1490, reproducere foto după Pál Cséfalvay, *Carte...*, p. 132, cu foto nr. 19 și cu nr. de inventar 149, sala a II-a a fostului muzeu orădean, în *Călăuză*, *Colecția Ipolyi*

6. *Covor de rugăciune*, de la sfârșitul secolului al XVII –lea, din Asia Mică, probabil expus în sala I-a conform *Călăuzei*, reproducere foto după Pál Cséfalvay, *Carte...*, p. 145, *Colecția Ipolyi*

7. *Casulă, veșmânt de Liturghie venețian*, aproximativ 1450, reproducere după imaginea cu nr. 37, în Pál Cséfalvay, *Carte...*, p. 140, cu nr. de inventar 332, Sala a V-a în *Călăuza...*, *Colecția Ipolyi*

8. *Piese de orfevrărie*, utilizate la slujba liturgică, expuse în dulapul de stejar: aghiasmatar de Limoges, cu nr. de inventar 330 din sala a II-a, cârje arhierescă, legători de mantale, ac de pieptar în manieră gotică și cataramă smălțuită, din secolele al XIII – XIX –lea, ultimele trei piese fiind produse ale atelierelor transilvane, piese expuse în

sălile V și VI, reproducere foto după Pál Cséfalvay, *Carte...*, p. 138, 139, *Colecția Ipolyi*

9. *Ulcior*, piesă de ceramică din anul 1663, reproducere după Pál Cséfalvay, *Carte...*, p. 147, probabil una din piesele așezate deasupra dulapului de stejar, cel cu nr. de inventar 229 din sala a IV-a, *Colecția Ipolyi*